

Л Ю Т Ы
1931

XVIII

7441 (XII)

П
ДЛЯ УНІЧЫ
БЕЛАРУСІ

З Ъ М Е С Т.

Перадавал—Выканаць пляны сяўбы. Што перашкаджае будаваць паляўнічую гаспадарку—**Інструктар**. Недахопы ў пушных нарыхтоўках—**Б. С. Вынікі** кепскія—**С.** Аб формах сабакагадоўлі—**Бунтар**. Перад сезонам выставак—**Ж. Б. Сама**. Мой сабака кепска есьць—**А. Т.** Сакраціць апэтыты—**Садаўбў**. Паведаміць, дзе быў мор на зайца і дзе яго ня было—**А. Фармозаў**. Белая курапатка і паляваньне на яе—**Ф. А. Лялін**. Паляўнічыя стрэльбы і іх клеймы—**Ул. Сацінскі**. Зьверагадоўля. Пад агонь крытыкі мас. Літаратура. Самадэт „Паляўнічы Беларусі“ перадад.

АДЧЫНЕНА ПАДПІСКА
НА НАШУ ЧАСОПІСЬ

НА 1931 ГОД

ПАЛЯЎНІЧЫ БЕЛАРУСІ

ГОД ВYДАНЬНЯ V.

СКЛАД СУПРАЦОЎНІКАЎ ЧАСОПІСІ:

ЗНАТАКІ ПАЛЯЎНІЦТВА: праф. ФЕДЗЮШЫН, МАРКЕВІЧ, ЕСІПАЎ, ЗУБА-
РОЎСКІ, КАЧЫОНІ, ПЯТРУНКЕВІЧ, ВІНІЦКІ, ЛЯЛІН, ПЯЧОНКІН, ГЕНЕРОЗАЎ,
РОХМАНІН, ШТАМ, САЦІНСКІ, ЧЭЛІШЧАЎ, САЛІН, ЛАЎРОЎ, ПАТЦЭР і інш.

ШТО АДБІВАЕ ЧАСОПІСЬ?

Паляваньне, рыбны промысел, зьвераводства, аруж. тэхніку, сабакагадоўлю,
будаўніцтва паляўнічай гаспадаркі і калгасбудаўніцтва, быт паляўнічага і рыбака.
У кожным нумары даецца агляд замежнага паляўнічага друку.

ШЫРОКА СТАВІЦЦА ЛІТАРАТУРНЫ АДДЗЕЛ: АПЛАВДАНЬНІ, НАРЫСЫ,
ВЕРШЫ.

Выпісвайце, чытайце, распаўсюджвайце.

ПАДПІСНАЯ ЦАНА: на год 2 руб., на 1/2 года—1 руб. 20 кап., асобны
нумар—30 кап.

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА ва ўсіх паштовых аддзяленьнях і раённых таварыствах паляўнічых.

ПРАПАЎ
ГАНЧАК

КОБЕЛЬ 1 ГОДУ, пароды кастраміч, масьці чапрачнай (жоўты, сьпіна чорная) на грудзёх між лапаткамі вузкая папярэчная белая палоска, зваць „НЭРО“. Прашу паведаміць аб месцы знаходжаньня за ўзнагароду па адрасу: Менск, Сьляпянская, № 9, кв. 1. ХАДАРОНКУ. За ўтайку буду прасьледваць па закону.

ПЛЯУНІЧЫ БЕЛАРУСІ

ОРГАН БЕЛАРУСКАГА
ПРАМЫСЛОВА-КААПЭРАЦЫЙНАГА
САЮЗУ ПЛЯУНІЧЫХ

г. Менск. Савецкая, 68. тел. 44-60

ВЫДААННЕ
САЗ. БЕЛАРУСКАЯ ВЭСНА
ПЯТЫ ГОД ВІДААННЯ

УМОВЫ ПАПІСНІ:

На 1 год . . . 2 руб. — н.
На поўгода . . . 1 руб. 20 н.
На 3 месяцы . . . 70 н.
Асобны нумар каштуе 30 н.

1931

№ 2

■ СТУДЗЕНЬ ■

Выканаць пляны сяўбы

Другая бальшавіцкая веснавая пасеў- кампанія зьяўляецца рашаючым этапам у далейшай сацыялістычнай перабудове сельскай гаспадаркі на аснове аб'яднання дробных бядняцка-серадняцкіх гаспадарак у буйныя калектыўныя. У гэтую веснавую сяўбу мы павінны „давесці ўдзельную вагу сацыялістычнага сэк- тара ў пасеўных плошчах да 37 процанта ў супроць 17,4 проц. у мінулым годзе“ (з пастановы ЦК КП(б)Б).

Веснавая пасеўная кампанія неразрыўна звязана з выкананнем плянаў трэцяга—рашаючага году пяцігодкі. Паспяхова арганізаваць, па-баявому, пераможна правесці сяўбу—гэта значыць забяспечыць выкананне народнагаспадарчага пляну трэцяга—рашаючага году пяцігодкі, забяспечыць яшчэ больш шпаркія тэмпы індустрыялізацыі краіны і калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Зусім пагэтам, зразумела, што падрыхтоўка і правядзенне падрыхтоўчай кампаніі да веснавой сяўбы набывае выключнае палітычнае значэнне.

Пагэтам мясцовыя партыйныя і савецкія арганізацыі павінны мабілізаваць вакол падрыхтоўкі да сяўбы ўсю ўвагу калгаснікаў і бядняцка-серадняцкіх мас аднаасобнікаў.

Для таго, каб паспяхова выканаць намечаную Цэнтральным Камітэтам нашай партыі праграму веснавых работ—партрэбны баявыя тэмпы ў падрыхтоўцы да сяўбы. Патрэбна бязлітасная барацьба з апартуністычнай стаўкай на самацёк у гэтай важнейшай палітычнай кампаніі. Пасеўныя пляны павінны быць даведзены да кожнай калектыўнай гаспадаркі, да кожнай вёскі, да кожнага двара.

Кожная калектыўная гаспадарка павінна мець канкрэтны плян веснавых работ, які прадугледжваў-бы дакладную расстаноўку рабочай сілы, коняй і машын. Ремонт інвэнтару і сельска-гаспадарчых машын, арганізацыя брыгад—усё гэта павінна быць гатова да пачатку сяўбы, усё гэта павінна быць прароблена зімою зараз-жа.

У шэрагу іншых пытанняў, звязаных з выкананнем плянаў веснавой сяўбы, важнейшым зьяўляецца пытанне аб насенні. Трэба поўнасьцю ссыпаць насенны матар'ял, асабліваю ўвагу звярнуць гэтай справе ў новых калгасах, якія зараз—арганізоўваюцца. Забяспечыць поўную захаванасць насення ад папсавання і крадзежу. Увесь насенны матар'ял павінен быць адсартаваны і праверана яго якасць з тым, каб ня кідаць у зямлю няўсхожае зерне. Тым больш гэта важна таму, што ў гэтым годзе, згодна дырэктывы партыі, мы павінны павысіць ураджайнасць у параўнанні з сярэднімі ўраджаямі за апошнія тры гады перад пяцігодкай: у саўгасах—па збожжавых культурах ня менш чым на 110 процантаў, па тэхнічных—35 проц., па бульбе—50 процантаў; у колгасах—па збожжавых культурах ня менш, як на 50 проц., па тэхнічных—на 30 проц., па бульбе—30 проц. і ў аднаасобным сэктары—па збожжавых культурах ня менш, як на 28 процантаў, па тэхнічных—30 проц., па бульбе—25 проц.

Надыходзячая веснавая сяўба зьяўляецца рашаючай таксама і ў справе паспяховага разгортвання буйнай сацыялістычнай жывёлагадоўлі. Партыя—у жорсткай барацьбе з кулацтвам, у барацьбе з яг

агентамі—правымі і „левымі“ апартунісцымі дабілася на базе саўгасаў і калгасаў паспяховага вырашэння збожжавай праблемы. Гэта дало партыі магчымасць стварыць неабходныя хлебныя запасы і прыступіць да грунтоўнага вырашэння пытання жывёлагадоўлі на тых-жа сацыялістычных асновах—на базе савецкіх і калектыўных гаспадарак.

У намечанай сьнежаньскім пленумам ЦК і ЦКК УсеКП(б) праграме сацыялістычнага будаўніцтва на трэці год пяцігодкі, побач з пытаннямі збожжавай гаспадаркі—вызначаны пэўныя і цвёрдыя заданні і ў галіне жывёлагадоўлі. Пленум даў дырэктыву: стада „Жывёлавода“ давесці да 2800 тысяч галоў, стада „Сьвінавода“ да 1900 тысяч галоў, стада „Аўцавода“—да 4,4 мільёна галоў, стада малочна-масыянага трэсту—да 110 тысяч галоў“.

Студзеньскі пленум ЦК КП(б)Б па пытаннях аб сацыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі і веснавой пасеўкампаніі адзначыў, што „намечаныя тэмпы і задачы па рэканструкцыі сельскай гаспадаркі (будаўніцтва калгасаў і саўгасаў) забяспечваюць рашучыя зрухі па яе спецыялізацыі ў напрамку развіцця жывёлагадоўлі і ільна-каняпель“.

І далей пленум ЦК КП(б)Б указвае, што „выкананьне гэтых задач і тэмпаў павінна быць забяспечана ўсёй практычнай работай партарганізацыі“.

У веснавую сяўбу павінны быць вырашаны самыя асноўныя задачы, ад якіх

залежыць поспех выканання пастаўленых партыяй задач у галіне жывёлагадоўлі.

У ліку першых—асноўнае месца займае кармавое пытаньне. Трэба цвёрда памятаць, што „ў цеснай сувязі з плянам развіцця жывёлагадоўлі павінна быць забяспечана поўнае выкананьне намечаных заданьяў у галіне стварэння кармавой базы (сіласаваньне, засеў адпаведных культур і г. д.) (з пастановы пленуму ЦК КП(б)Б. Наступным пытаньнем пасля кармавога выступае—вырасьліваньне і захаваньне маладняка. Неабходна прыняць усе меры да таго, каб не дапусьціць да забою маладняка. Прыплод ад лепшай па прадукцыйнасьці жывёлы павінен быць вырасьлін для павялічэння калгаснага стада, а менш прыгодны для гэтай мэты павінен быць таксама вырасьлін, выкармлен для продажу мясагатоўчым арганізацыям. Кожная савецкая і калектыўная гаспадарка павінна памятаць, што барбарскі забой маладняка ў няспелым узросьце—злачынства перад Савецкай дзяржавай,

Веснавая пасеўная кампанія павінна даць новую магутную хвалю прыліву ў калгасы бядняцка-серадняцкіх мас сялянства, які забяспечыць ажыццяўленьне важнейшага лёзунгу партыі аб ліквідацыі кулацтва як клясы на базе суцэльнай калектывізацыі. Пашырэнне існуючых і арганізацыя новых калгасаў павінна праходзіць з захаваньнем ленінскага пры-

Вышэй сьцяг суцэльнай калектывізацыі і ліквідацыі на яе аснове кулацтва як клясы.

„Няма больш звароту да старога. Кулацтва прызначана і будзе ліквідавана. Застаецца толькі адзін шлях—шлях калгасаў“.

(СТАЛІН).

цыпу поўнай добраахвотнасці, аднак ні ў якім разе не спадзяючыся на самацёк—шырока разгарнуць работу па ўцягненню бядняцка-серадняцкіх мас сялянства ў калгасы. Ва ўсёй гэтай працы партыйныя арганізацыі павінны весці няпрымірную большавіцкую барацьбу з правымі і „левымі“ апартуністамі—агентамі кулацтва.

Веснавая пасеўная кампанія будзе праходзіць ва ўмовах абвостранейшай клясавай барацьбы. Кулацтва і яго агенты ўсімі сіламі стараюцца сарваць намечаныя партыйныя мерапрыемствы па сацыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі. Кулак таксама будзе ўсімі мерамі старацца сарваць намечаную праграму веснавых большавіцкіх работ і гэтым самым пашкодзіць далейшаму паспяховаму разгортванню калектывізацыі. Пагэтану, „апіраючыся на ўзрастающую актыўнасць

калгаснікаў і батрацка-бядняцкіх мас вёскі, узмацняючы саюз з серадняком, рашуча і няўхільна ажыццяўляючы лінію партыі на правядзенне суцэльнай калектывізацыі—партыйныя арганізацыі павінны зламаць супраціўленне кулацтва і ажыццявіць важнейшы лёзунг партыі аб яго ліквідацыі як клясы“ (з рэзалюцыі пленуму ЦК КП(б)Б).

Пастаўленыя партыйнай задачы завяршэння фундаменту сацыялістычнай эканомікі ў 1931 годзе патрабуюць, каб намечаны працэнт калектывізацыі бядняцка-серадняцкіх гаспадарак быў выканан на аснове паспяховай падрыхтоўкі да веснавой сяўбы і большавіцкага яе правядзення. А гэта зусім магчыма выканаць, неабходна толькі няўхільнае правядзенне генэральнай лініі партыі ва ўсёй практычнай рабоце.

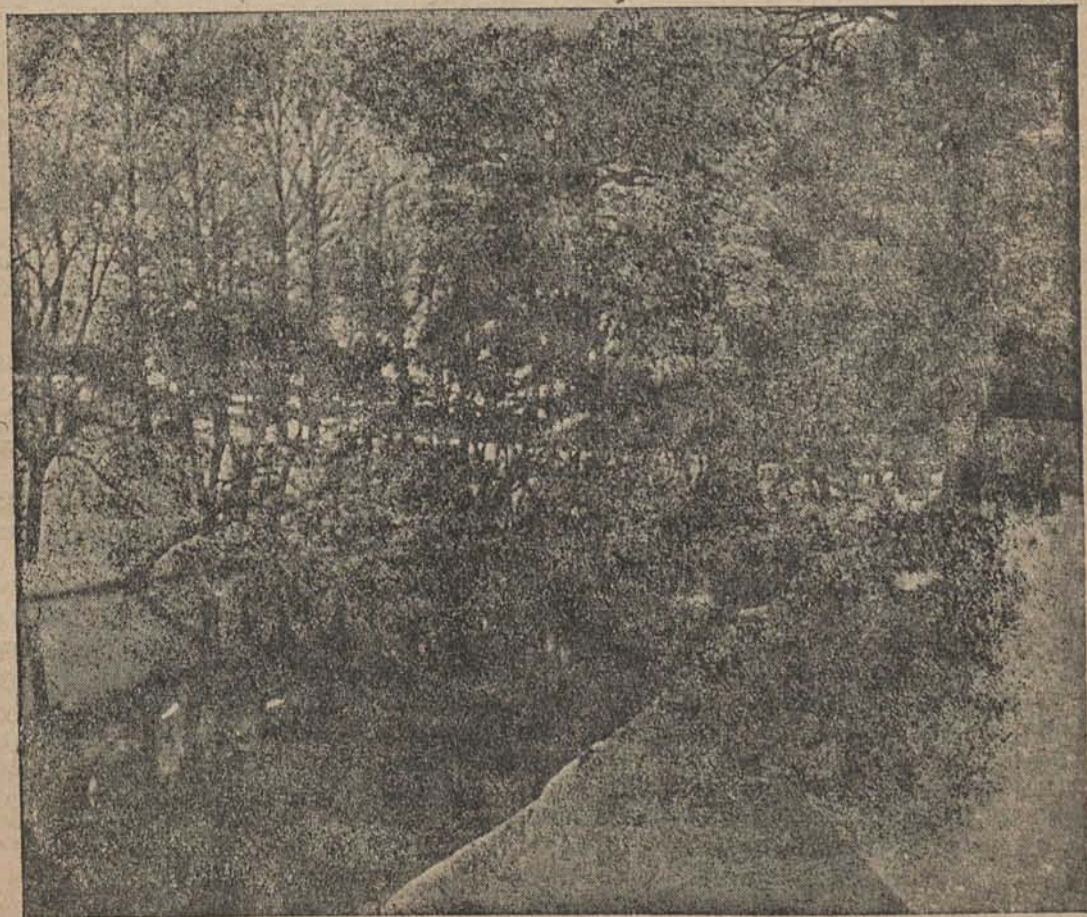

Фото СЕМЯНЯКІ.

Будаўніцтва гаспадаркі

Што перашкаджае будаваць паляўнічую гаспадарку

У справе барацьбы з драпежнікамі— бадзячымі сабакамі і нарыхтоўцы скур сабак вельмі часта перашкаджаюць ня толькі надбайныя адносіны з боку кіруючых органаў нашай кааперацыі, а больш за ўсё недастаткова ўважлівыя адносіны з боку некаторых адміністрацыйных органаў. Яны ня цікавяцца справай нарыхтоўкі меха-сыравіны, ім не патрэбна праводзіць барацьбы за ахову паляўнічай гаспадаркі.

Вось, напрыклад, два выпадкі, якія здарыліся ў Горацкім раёне. У кастрычніку 1930 г. сябры Горацкага т-ва Папкоў М. Ф. і Купцоў Р., будучы на паляванні, забілі бадзячага сабаку, які як потым высвятлілася, належыў гр. Клопатаву К. (в. Гушчына, Каменскага сельсавету). Даведаўшыся аб гэтым, гр. Клопатаў праз некалькі гадзін адшукаў гэтых паляўнічых, накінуўся на іх з нажом і адабраў у гр. Папкова яго зброю, якую мусіць і да гэтага часу хавае ў сябе. Гр. Папкоў заража падаў аб гэтым заяву ў адмадзел Горацкага РВК і адказу не атрымаў да гэтага часу. 4 снежня Горацкае т-ва паляўнічых адносінай № 68 просіць адмадзел даць адказ на заяву гр. Папкова і адабраць зброю ў гр. Клопатава, але не вядома, што па гэтай справе зроблена.

Другі выпадак. Паляўнічы застрэліў бадзячага сабаку. Уласнік сабакі падаў скаргу ў суд і сельскі суд наклаў на паляўнічага 10 руб. штрафу, ня глядзячы на тое, што ёсць абешнік Горацкага РВК ад 29-V 1930 г., згодна якога дазваляецца адстрэл бадзячых сабак. Вядома, што гэтая справа была т-вам абскарджана і нар-суд адмяніў незаконную пастанову сельскага суда, але-ж прыйшлося т-ву патраціць

шмат працы і часу, каб растлумачыць гэта паляўнічым і зноў наладзіць барацьбу з бадзячымі сабакамі.

Усё гэта сьведчыць аб тым, што недастаткова ўвагі зварачваюць належныя органы на гэтую працу і трэба паклапаціцца, каб і сельскія суды ведалі абешнікі і статуты закону і прытрымліваліся іх. Каб ня было такіх выпадкаў, трэба кожнаму раённаму т-ву паляўнічых зараз-жа дабіцца ад РВК, каб апошнімі была выдана абавязковая пастанова, згодна якой усе сабакі павінны трымацца на прывязі, а бадзячыя бязьлітасна зьнішчацца—гэта будзе грунтоўная падстава паляўнічым для належнай барацьбы з галоўным драпежнікам нашай паляўнічай гаспадаркі і адначасова для выканання плянаў нарыхтовак. Барацьба з бадзячымі сабакамі павінна праводзіцца яшчэ і ў мэтах зьнішчэння шаленства, бо галоўнымі распаўсюджвальцамі шаленства зьяўляюцца бадзячыя сабакі.

Мы бачым, што там, дзе гэтае мерапрыемства праводзіцца у жыццё, стала менш выпадкаў шаленства сярод свайскай жывёлы і пакусаў людзей шалёнай жывёлай.

Гэта пытаньне ўзьнята зараз сваячасова, бо больш за ўсё распаўсюджваецца шаленства праз бадзячых сабак вясной і ў гэты час асабліва неабходна самая рашучая барацьба з імі. Усе органы ўлады павінны пайсьці насустрач пры правядзеньні ў жыццё гэтых мерапрыемстваў.

У свой час аб гэтым клапаціліся быўшыя акругі, а зараз аб гэтым трэба падумаць самастойным раённым таварыствам, якім у пяршыню прыдзецца самастойна праводзіць гэтую працу.

„Інструктар“.

Недахопы ў пушных нарыхтоўках

Нарыхтоўка пушніны і мехсыравіны ў гэтым годзе прайшла па нашай сыстэме ня зусім здавальняюча і, галоўным чынам, таму, што сваячасова нашы т-вы не звярнулі дастатковай ўвагі, не разгарнулі грамадзянскай працы, ня прынялі ўсіх неабходных мерапрыемстваў для выканання сваіх абавязкаў у гэтай галіне. Напрыклад, Ушацкае і Асьвейскае (Дрысенскае) т-вы здалі ўсю першую партыю пушніны ў Дзяржгандльбел—не вядома, на падставе якіх распараджэнняў. Багушэўскае аддзяленне Аршанскага т-ва зусім адмовілася ад нарыхтоўкі пушніны і паляўнічых, якія прыносілі пушніну, накіроувала да іншых нарыхтоўшчыкаў, як, напрыклад, спажывецкай каапэрацыі, якая і перавыканала свае пляны, і акрамя таго меў месца і ўход пушніны на прыватны рынак.

З справай мясанарыхтоўкі таксама ня

вельмі добра, бо нашы кіраўнікі т-ваў не пацікавіліся, відаць, добра прачытаць дагавор і вось, напрыклад, па раёнах Багушэўскаму, Чашніцкаму і Дрысенскаму, паляўнічыя павінны былі зайцоў здаваць у каапэрацыю разам з скуркай, не атрымліваючы нічога за скурку. Усё гэта яскрава сьведчыць аб тым, як мала звярчалі ўвагі нашы арганізацыі на грунтоўныя задачы нашай каапэрацыі.

Трэба прыцягнуць вінаватых да адказнасці і раз назаўсёды дабіцца, каб з большай увагай нашы т-вы адносіліся да сваіх абавязкаў. Калі-ж гэтага ня будзе зроблена, то і ў будучым наша каапэрацыя пацярпіць поўны прывал і па ўсіх галінах нашай каапэрацыі і гаспадаркі.

Пасля таго, як будуць вынікі работы кожнага т-ва, Белкохотсоюз павінен ужыць тыя ці іншыя мерапрыемствы. **Б. С.**

Вынікі кепскія

Вынікі абследавання і інструктавання дзейнасці раённых т-ваў паляўнічых паказалі на шмат недахопаў, якія здараліся, галоўным чынам, ад таго, што адсутнічалі сталыя, дастаткова вопытныя працаўнікі ў органах паляўнічай каапэрацыі. Акрамя таго, трэба адзначыць, што ёсць яшчэ шмат выпадкаў, калі недаацэньваюць нашу паляўнічую гаспадарку і не звярчаюць на яе дастатковай увагі мясцовыя органы ўлады. Часта адказныя працаўнікі паляўнічай каапэрацыі нагромаджваюць „хранічна“ грамадзянскай працай, якую павінны выконваць працаўнікі іншых устаноў. Належныя органы лічаць, што адарваць працаўніка з адказнай працы ў якой-небудзь установе нельга, а перагрузіць грамадзянскай працай старшыню т-ва паляўнічых—гэта ня зробіць шкоды. Такі погляд існуе па шмат якіх раёнах і вельмі шкодзіць усёй нашай працы. Напрыклад, старшыні Полацкага, Аршанскага, Горацкага т-ваў на працягу зімавага, снежня і амаль студзеня працавалі амаль увесь час не па справе паляўнічай каапэрацыі, тады, як гэтыя месяцы зьяўляліся самымі адказнымі па пушных загатоўках.

Усё гэта сьведчыць аб тым, што не-

дастаткова звярнута ўвага грамадзкасці на паляўнічую гаспадарку, недастаткова гэтыя пытанні абмяркоўваюцца на старонках нашага друку і трэба, урэшце, гэтай справай больш зацікавіцца.

Неабходна дабіцца, каб належныя ўстановы падтрымалі нашу арганізацыю і ў справе адкамандыравання на сталую працу працаўнікоў, якія выбраны паляўнічымі для працы ў праўленьнях т-ваў паляўнічых, бо ў нас спецыялістых па будаванні паляўнічай гаспадаркі няма і трэба выкарыстаць вопытных паляўнічых, якія зараз працуюць у іншых мясцох.

Калі паляўнічая каапэрацыя будзе мець падрыхтаваныя кадры, тады ў гэтым патрэбы ня будзе, а пакуль што неабходна скарыстаць поўнасьцю тых нашых працаўнікоў, якія зараз працуюць толькі па сумяшчальству.

Такія выпадкі маюцца, напрыклад, у Гарадоцкім і Вульскім раёнах. Калі сваячасова не зробіць гэтага, дык маладыя самастойныя т-вы зусім зачакнуць. Трэба абмеркаваць гэта, бо „лягчэй хваробу папярэдзіць, чым лячыць“.

Сабакагадоўля

Аб формах сабакагадоўлі

У мінулым нумары ў артыкуле „Да аднаўленьня сабакагадоўлі“, я гаварыў аб тых недахопах, якія заўважаны ў артыкуле т. Сільніківа „Задачы да сабакагадоўлі“.

Бязумоўна, у асноўным шляхі сабакагадоўлі, пазазаньня т. Сільніківым—верны, але трэба было іх дапоўніць, каб замест гадоўлі заводакіх, добрых па рабоце сабак, мы ня сталі гадаваць кундаляў. Вось таму я і спыніўся быў на артыкуле т. Сільніківа.

Зараз я хачу сказаць некалькі слоў аб формах, у якіх павінна разьвівацца сабакагадоўля ў Беларусі.

Сабакагадоўля ў нас, бязумоўна, ні ў якім разе не павінна разьвівацца на камэрцыйных пачатках. Гэта справа ні пры якіх умовах апраўдаць сябе ня можа.

— Навошта тады „Белкохотсоюз“ зачыніў сабачы гадавальнік,—скажа другі паліяўнічы,—калі вы ведаеце аб гэтым? Вы-ж, зачыняючы яго, ведалі аб гэтым?

Я толькі скажу, што мы, ні ў якім разе не павінны выкідаць такія вялікія сродкі, як гэта рабілася раней.

Каб гадавальнік на самай справе апраўдаў-бы сваю назву, можна было-б страціць 10-15 тысяч руб. для таго, каб нагадаваць за 3—4 гады для задавальненьня добрымі сабакамі, арганізаваных у нашым саюзе паліяўнічых. А то, бяру смеласьць сказаць, што там, у гадавальніку, галоўным чынам „гадаваліся“ былыя кіраўнікі гадавальніку Аляксеяў і Егераў, ціханька прытуліўшыся каля сабак і абіжаючы іх.

А сабакі—былі на апошнім месцы: яны і не наганьваліся і ня выводзіліся ў лес і поле—словам, ніхто імі ня цікавіўся, хіба толькі члены праўленьня, калі на паляваньне за „кампанію“ бралі іх.

Значыць, адкрываць спецыяльны гадавальнік мы вараз ня маем магчымасьці! І ні ў якім разе ня можам.

Якім-жа парадкам наладзіць сабакагадоўлю?

Вось на гэта пытаньне і дае адказ т. Сільнікаў у сваім артыкуле „Задачы таварыства, ячэйкі паліяўнічых у вёсках, мястэчках і пры калгасах—павінны зьяніцца сабакагадоўляй, прыцягнуўшы да гэтай справы саміх паліяўнічых.“

Пасья таго, як „Белкохотсоюз“ дапаможа кожнаму гарадзкому ці раённаму таварыству выявіць заводзкі матэрыял паліяўнічых сабак у горадзе ці раёне, таварыства павінна ўзяць яго на асабісты вучот, завесьці племянныя кнігі і зацікавіць паліяўнічых, якія маюць сабак, аб'яднацца ў сэкцыю сабакагадоўлі.

Але гэтага ні ў якім разе ня трэба рабіць, калі ў будзе выяўлены кроўны матэрыял, каб у сабакагадоўлю не папала кроў кундаля ці іншых беспародных сабак.

Сэкцыя сабакагадоўлі павінна ўзяць у свае рукі пасья гэтага ўсю справу. Вязка павінна ўчыняцца выключна пад назіраньнем сэкцыі, каб недакопы, якія мас, скажам, выжлоўка, згладжваліся, раўняліся выжляцом. Напрыклад: выжлоўка мае недахоп па пароднасьці ў калодцы, тады трэба знайсці выжлеца для яе з вельмі добрай, пароднай калодкай, ці—у выжлеца дрэнны „гон“, тады выжлоўку трэба падабраць для яго з вельмі пародным „гонам“ і г. д.

Такі самы прынецп, вядома павінен быць і ў адносіне да выжлаў (лягавых).

Маламоцным паліяўнічым таварыства павінна дапамагаць ня толькі парадамі, падборам матэрыялу для злучкі, але і матэрыяльна, каб шчанюкі не расьлі хілымі, хворымі, слабымі.

У тых паліяўнічых, якія ня могуць ўтрымліваць сабак у добрых абставінах, трэба т-ву сабак узяць. Па-мойму, неабходна было-б пры т-вах арганізаваць загоны (маленькія гадавальнікі). дзе маглі-б утрымлівацца сабакі, навуцацца і наганьвацца сгерамі. У гэтыя-ж загоны забіраюцца і шчанюкі жэ

Разгарнуць работу па ахове дзічы і зьвера вясной

вязку, дзе яны і выхоўваюцца, а потым аддаюцца пад кантрактацыю паляўнічым.

Мне могуць супярэчыць: „навошта гарод гарадзіць?“ Хай самі паляўнічыя гадуюць сабак.

Я адказваю: самі паляўнічыя з гэтай справай ня справядца. Тут нямінуча сабакагадоўля прападзе, бо ў пароду будуць пушчаны непародныя сабакі. Вось для гэтага і неабходна т-вам мець невялічкія загоны, дзе мог-бы быць кроўны матэрыял на выпадак вязкі і г. д. Далей, трэба, каб у гэтых загонах сабакі не адпачывалі, не залежаліся, а нагонваліся, навучаліся, набівалі мускулы.

Тут запытаюцца зноў, дзе ўзяць людзей для ўсяго гэтага?

Я-бы сказаў, што ў нас людзі ёсць, праўда не, ў ва ўсіх раёнах, і не такія ўжо спыцы, каб быць судзьдзямі, але даволі добрыя сабакаводы і іх можна выкарыстаць, пасылаючы і ў іншыя раёны. Напрыклад, такія паляўнічыя ёсць і ў Менску.

Шмат пародных сабак у нас прападае і зусім задарма. Гэта ў дрэнных ці вельмі занятых паляўнічых асноўнай прафэсіяй. Трэба было-б мець т-ву (асабліва ў горадзе) добрага егера. Тады гэтыя занятыя паляўнічыя маглі-б аддаць за плату сабаку свайго ў загон т-ва, а там-бы ён навучаўся па дзёны ці зьверу егерам.

Атрымаўшы за вязку, за паслугі, а то і па іншых прычынах шчанюкоў і вырасьціўшы іх, раёнае ці гарадзкое т-ва як больш моцная арганізацыя аддае іх менш моцным ячэйкам, а тыя паляўнічым, бо ім больш за ўсё вядома, каму аддаць.

Што датычыць калгасаў, то па-мойму, там справу сабакагадоўлі разьвіваць зусім лёгка. Трэба мець на ўвазе, што тут людзі жывуць калектыўна, і паляўнічыя калгасьнікі, а'б'яднаўшыся ў ячэйку, могуць гадаваць, і ўтрымліваць, і навучаць сабак калектыўна. І гэта вельмі лёгка зрабіць, прымаючы пад увагу, што ня ўсе калгасьнікі ў адзін дзень бываюць выхаднымі.

З гарадзкімі паляўнічымі тут справа горш. Паляўнічы павінен знаць характар свайго сабакі (а няма ніводнае жывёлы у прыродзе, зусім падобнае ва ўсім да другой), а сабака павінен знаць паляўнічага — толькі тады мысьліма інтэнсыўнае паляваньне.

Трэба ўрэшце сказаць, што ў нас ў саюзе ёсць шмат дактароў (вэтэрынараў), а сабаку лячыць няма дзе. Гэта неабходна ліквідаваць усім т-вам у пасобку, а таксама зрабіць так, каб вэтурач ня толькі лячыў, а і чытаў лекцыі паляўнічым аб сабакагадоўлі. Гэта можна зрабіць — мабілізаваўшы вэтурача—члена нашага саюзу.

Бунтар.

Перад сэзонам выставак

У канцы мая і пачатку ліпеня па ўсяму СССР утвараюцца выстаўкі і вывадкі заводзкіх сабак і таму карысна даць некалькі сэзонных, так сказаць, саветаў пачынаючым сабакаводам.

Пачну з паказаньня, як трэба глядзець на сабаку, каб яе бачыць і пазнаць, ці дастойна яна прыняць удзел у выстаўцы.

Адзін з нашых сталых судзьдзяў і найлепшы знаток сабак сказаў адзін раз:

„Усякая жывёла патрабуе адной і той-жа самай ацэнкі. Вядома, ёсць некаторая розьніца між сабакам і канём, але, папраўдзе кажучы, яны падобны адзін на аднаго...“

Ад сабакі таксама вымагаецца сільны і гарманічны склад для таго назначэньня, якое выконвае яго парода.

Калі вы сапраўды хочаце разгледзіць сабаку і ўявіць сабе яго недахопы, папрасіце каго-небудзь узяць яго на шворку і вадзіць кругом сябе на адлегласьці некалькіх мэтраў і абавязкова памалу. Вы ўбачыце, што ваш сабака плаўна ідзе і добра і цьвёрда ставіць лапы. Кожная парода мае сваю по-

стаць у хадзьбе: мы ведаем, што пойнтар ня так ходзіць, як сэтэр ці борзы. Ён ходзіць таксама, як ідзе конь. Сэтэр мае кашачую постаць хады і лапы ставіць як-бы крадучыся і прылягаючы да зямлі. Борзы замняе крок характэрнай кароткай пабежкай, зьлягка трусіць, што вельмі характэрна. Але кожны сабака павінен мець упэўнены наступ, сапастаўляючы рухі задніх

канцовасць з пярэднімі і добра трымаючы галаву. Сабака „расшытая“ хутка пазнаецца па рухах. Астанавіце сабаку ў некалькіх мэтрах ад сябе. Неабходна бачыць яго ў профіль, каб разгледзець сілуэт. Вось ён стаіць спакойна перад вамі. Да якой-бы пароды сабак ён не належыў, павінен мець:

Галаву, добра прыстаўленую да шыі, прычым галава не павінна быць ні тоўстая, ні вельмі маленькая, але была-б прапорцыянальнай корпусу.

Як кажуць конназводчыкі—таксама і сабака павінна мець правільныя пярэднія ногі.—Гэта ісціна не датычыць толькі парод бульдогаў і некаторых так званых дамскіх.

Модная, простая і, значыць, сільная сьпіна злучаецца з глыбокімі і невялікімі, не малымі, шырокімі з пераду, грудзямі. Грудзі павінны быць умяшчальнымі за кошт глыбіні, але не за кошт шырыні. Грудзі больш альбо менш звужаюцца да жывата, а робры становяцца карацей к пахам, але грудзі павінны быць заўсёды прапарцыянальны росту сабакі, служачы ўмясьцілішчам важнейшых жыццёвых органаў.

Лінія сьпіны не павінна быць сагнутай: (сядлом), гэты дэфэкт паказвае на адсутнасць нястомчывасці або вытрымкі на бягу ды такая форма сьпіны і няпрыгожа.

І, урэшце, заднія ногі некаторых са-

бак, калі закрыць іх перад і глядзець толькі на іх зад, здаюцца, што апошняя частка менш за першую. Тады кажуць: зад слабы.

Увесь корпус сабакі павінен быць прапарцыянальным.

Круп сабакі не павінен быць скошан к зад. Такая форма крупа называецца ў каня „попітрам“ і ўяўляе сабой таксама і ў сабакі буйны, паказваючы на слабасць, парок.

Разглядаючы профіль сабакі, вы можаце ўпэўніцца, што яго плечы, пярэднія ногі і заднія—рычагі яго руху. Плечы павінны быць вольныя і доўгія, з добра спущанымі локаткамі. У большасці сабак плечы касыя, г. зн. плечавыя лапаткі верхнімі канцамі адхілены к зад. Такое становішча лапаткі забяспечвае хуткасць бега. У некаторых сабак плечы амаль простыя: напрыклад, у фокс-тэр'ераў.

Пярэднія ногі павінны быць простыя, моцныя, без патаўшчэнняў у каленым суставе, з добрым паставом лапы на зямлі і шчыльна прылягаючымі адзін да аднаго пальцамі. Сабака не павінна растапыраваць пальцы і стаяць на пятцы, прыпадываючы пальцы ўверх. Будзем працягваць разглядаць профіль сабакі і звернем нашу ўвагу на яго заднія ногі. У гэтай частцы цела ляжкі адыгрываюць галоўную ролю пры руху.

Некаторыя сабакі маюць простыя ляжкі, асабліва гэта відаць у тэр'ераў, але большасць сабак павінны мець і загнутыя ляжкі, але ня вельмі. Нічога няма больш няпрыгожага ў сабакі, чым так званыя „шаблістыя“ ляжкі, бо сабака пры такой іх форме кепска трымаецца, кепска ходзіць і паддзіскае пад сябе хвост.

Я забыўся яшчэ сказаць аб хвасту; форма яго мяняецца ў залежнасці ад пароды. Есць сабакі, у якіх ён павінен

Птаха—
сябра сельскай
гаспадаркі.

быць адсечан. Паляўнічыя сабакі нясуць яго звычайна нізка спущаным, калі яны спакойны, нараўне з лініяй сьпіны. Для гэтых парод—вялікі парок, калі хвост трымаецца вертыкальна або, ва ўсякім выпадку, вышэй лініі сьпіны: так зв. „вясёлы“ хвост—кепскі паказчык пароднасьці сабакі. Толькі гончыя нясуць яго высока на палазе і калі яны чым-небудзь узбуджаны.

Калі вы шчыльна абгледзіце сабаку ў профіль, абглядаўце яго ў „фаз“, г. зн. сьпераду. Сабака ў профіль можа быць правільна складзеным, але знойдуцца недахопы пры разгляданьні яго перада. Абедазве яго пярэднія нагі павінны быць простымі і роўналежнымі між сабой; косьці ног не павінны быць выгнуты ні на двор, ні ўнутр. Ставіць ногі сабака павінна на зямлю правільна: ня „дыркулем“, ня ўрозь, не пад кутом, прычым бабкі пярэдніх ног павінны стаяць роўналежна.

Тое-ж самае вымаганьне прад'яўляўце і заднім нагам: скакацельныя суставы задніх ног павінны быць з прасьветам між імі. Калі ногі вельмі шырока расстаўлены, мы кажам: „раскарачаны“ зад. Калі ногі стаяць вельмі блізка адна да аднай, мы кажам: „постаць каровы“.

Зараз, калі мы ўсё абгледзілі ў сабакі, прымусім яго ісьці да нас крокам. Вы ўбачыце, ці расстаўляе сабака пры гэтым локаткі (парокі?). Калі сабака ідзе да вас, шырока расстаўляючы локаткі, дык кажаце: „у ёй локаткі ўрозь“, г. зн., што сабака ідзе няправільна, заграбае нагамі, ня верна іх ставіць,—значыць скоро стамляецца.

Усё вышэйсказанае—не складанае. Трэба толькі ўвага і невялікая доля пачуўця гармоніі і жаданьня прапарцыянальнасьці. З гэтым вельмі лёгка справіцца, калі ў вас ёсьць артыстычнае пачуўцё і калі вы прывыклі да прыгожых рыс і плаўных рухаў. Кожны артыст можа стаць найлепшым судзьдзёй сабак.

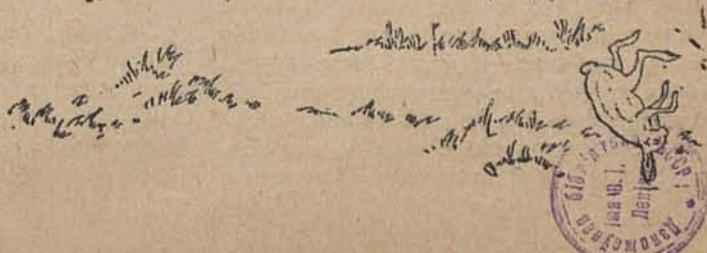
Тое-ж самае адносна і аматараў коняй. Той, хто любіць і знае коняй, вельмі хутка становіцца добрым судзьдзёй сабак, бо знаток коняй лепш, чым хто-небудзь іншы, ведае, што ўяўляе сабой добра складзеная жывёла з элегантнымі прапорцыямі і гарманічнымі рукамі, а ўсё гэта, разам узятае, як мы гэта і казалі спачатку артыкулу, упэўнівае вас у тым, што ўся жывёла пабудавана па аднай і той-жа мерцы і судзіць іх можна адзінакава.

Ж. Б. Сама.

„Мой сабака кепска есьць“

Гэтыя скаргі прыходзіцца чуць вельмі часта. Самым рацыянальным сродкам зьяўляецца ў гэтым выпадку голад: патрымайце сабаку галодным. Але прычыны кепскага апэтыту ў сабакі бываюць дзьякага роду. Добры апэтыт, правільнае зва-

рэнне харчоў у жываце сабакі—наследственыя якасьці. Шмат так звання „збешчаныя“ сабакі маюць кепскае вылучэньне соку з страўніка і паніжаную жыцьцёвую дзейнасьць (рэфлекс смагі жыцьця) Ёсьць таксама сабакі ляніввыя нават і ў

ядзе. Такія сабакі, звычайна, кепскія і па рабоце.

Дзье сабакі ядуць разам лепш, чым поразьні: гэта выклікаецца пачуцьцём завісьці або прагнасьці. Сабаку ўласна пачуцьцё грэблівасьці. Ня чыста прыгатаваны і паданы ёй у нямытай пасудзе корм, а таксама і падагрэты і доўга стаяўшы, сабака есьць без ахвоты або зусім ня есьць. Усякія першапачатковыя рэфлексы (смакавы, палавы і г. д.) наступаюць перыодычна. Пэрыод зварэньня стравы не аднолькавы для ўсіх сабак: адна прагаладаецца хутчэй, а другая бывае сыта далей. Калі дзеці і сабакі атрымліваюць ласункі, дык апэтыт іх у часы рэгулярнага кармленьня не разыгрываецца. Трэба спрабаваць карміць сабаку адзін раз і толькі ўвечары. Сабакі разьбешчаныя часта ня прымаюцца за яду, пакуль насільна ня сунуць кавалачак у рот: тады ён пачынае есьці, бо адпаведны рэфлекс узбуджан. Толькі некаторыя ўласьнікі сабак маюць вытрымку прамарыць сабаку голадам да таго часу, пакуль сабака смагна ня будзе кідацца да корма.

Важна прывучыць сабаку к рэгулярнаму

атрыманьню корма ў вызначаныя часы. Сабакі не ядуць астыўшага, густога карма, бо пераварваньне яго наступае пасьяла таго, як корм у страўніку сагрэецца да тэмпературы цела. Галоўным кормам продкаў сабакі было мяса яшчэ цёплага, толькі што зарэзанага якога-небудзь зьвера, так што няверна думка, што сабакам карысен халодны корм.

На паляваньні сабакі ядуць лепш, чым дома. Страўнік можна абдурыць глатком вады, але ў часы яды ня трэба паіць зусім. Карысна даваць сабаку на вячэру цялячыя косці, багатыя вапнавымі солямі. Сырое мяса трэба даваць дробна парэзаным. Мяса варанае, а тым больш разваранае да таго, што валокны распаўзаюцца, ня сытнае. Мяса трэба варыць ня больш поўгадзіны. Варанае мяса рэжацца на кукі, прасальваецца і дабаўляецца ў суп або кашу.

Конскае мяса трэба даваць бяз супа, у якім яно варылася. Такі навар трэба выліваць вон або дабаўляць у яго тлустасьці. Абгаладаньне касьцей садзейнічае павялічэньню апэтыта для выдзяленьня сьлюны.

А. Т.

Сакраціць апэтыты

Саюзам паляўнічых вельмі мала робіцца па сабакагадоўлі. Калі былы гадавальнік сабак зачынены, з тае прычыны, што не апраўдаў сябе, то гэта яшчэ ня значыць, што трэба безнадзейна скласьці рукі і на гэтым супакоіцца.

Саюз павінен ня толькі задавальняць агнябоепрыладамі і стрэльбамі сваіх членаў, але павінен дапамагаць паляўнічаму ў справе атрымання таннага і, у той-жа час, чыстапароднага сабакі. Магчымасьці для гэтага ёсьць. За прыкладамі хадзіць недалёка.

У мяне ёсьць найлепшая чыстапародная сучка — ангельскі пойнтэр, — атрымаўшая вялікую сярэбраную мэдаль.

У патрэбны час я звяртаўся ў саюз паляўнічых паказаць мне члена саюзу, у каго ёсьць пойнтэр — кабель. Атрымаўшы некалькі адрасоў, я звярнуўся з просьбай, каб злучыць сучку з іх пойнтэрамі. Я думаў, што „таварыш па саюзу“ папросіць за гэту справу ня больш 5 руб. Але, куды

там! Падавай яму 25 руб., а другому, дык і 30 руб. — гэта за злучку.

У калгасе, дзе я работаю, ёсьць арлоўскі жарабок-вытворца, і за злучку з ім бяруць ад 3 да 10 руб.

Я, вядома, адмовіўся ад гэтай ідэі, бо кідацца такімі грашыма мне не па кішэні.

У выніку страчан вывадак чыстапародных выжлаў.

Між тым, саюз мог-бы гэту справу як-небудзь наладзіць, абавязаўшы кожнага члена саюзу даваць сваіх сабак для вязкі за нявысокую плату. Саюз павінен наладзіць падлік сабак, завесьці племянныя кнігі. За гэта кожны паляўнічы, які мае завадзкіх матак сабак, павінен аддаваць у саюз пару шчанюкоў ад кожнага вывадку.

Гэтых шчанюкоў, у сваю чаргу, саюз аддае ў парадку кантрактадыі членам саюзу, якія ня маюць сабак.

Такая мера можа быць лёгка праведзена ў жыцьцё і дасць добрыя вынікі.

Салаў'ёў.

Паляўнічая практыка

Паведамце, дзе быў „мор“ зайца і дзе яго ня было

У зайцоў, як і ў рабцоў, вавёрак і шмат іншых прамысловых жывёл, вядомы перыядычныя змены ў ліку: у іншыя гады да выпадзення сьнегу можна ўбачыць не адзін дзесятак бялякоў за дзень, у іншыя—і за тыдзень ня сустрэнеш ніводнага на тых самых угодзьдзях. Заўважана, што ў годы ўраджайныя на зайца, нярэдка бывае „мор“, пасля якога ён доўга ня можа дасягнуць ранейшай колькасці. Прычыны, самы ход вымірання і хуткасць распаўсюджвання на сумежныя тэрыторыі, аб'ём плошчы, якія падпадаюць мору, далёка яшчэ ня выяўлены і нават не падлягалі дакладнаму вывучэнню.

У сучасны момант назіраецца амаль поўная адсутнасць бяляка (а мясцамі і русака) у некаторых раёнах Цэнтра і Паўночна-ўсходняй Эўропэйскай частцы саюзу, часткова нават у Сібіры таксама, як вынік нядаўнага мора.

Было-б вельмі важна для біялёгічнай навукі сабраць весткі аб ліку зайцоў хадзя-б за 5 апошніх год і з магчыма большага ліку пунктаў Эўропэйскай часткі Саюзу і Сібіры. Гэта дасць магчымасць скласці карту лічбавага стану зайца і дасць малюнак самага мора, пры параўнанні якога з біокліматычнымі данымі можна будзе зрабіць некаторыя карысныя для паляўнічай гаспадаркі вывады.

Работу гэту можна выканаць толькі сумеснымі натугамі паляўнічых і натуралістаў.

Вялікая просьба да асобных паляўнічых-назіральнікаў і таварыстваў адгукнуцца на гэта паведамленне. Пажадана атрымаць звесткі па наступнай форме: 1) Месца назірання (край, вобласць, раён, сяло, па якой рацэ або чыгунцы і г. д.), абазначыўшы яго з такой дакладнасцю, каб можна было знайсці на карце. 2) Колькасць зайцоў (бялякоў і русакоў асобна). Увосень 1930 г., 1929 г., 1928 г., 1927 г., 1926 г. у процантах па адносіне да найбольш ураджайнага з пералічаных або папярэдніх год, які лічыць за 100 проц. Процанты навочна з дакладнасцю да 10—20. Калі ёсць дакладныя лічбы (напрыклад, 20—25 сустрэч з зайцамі за дзень, або 50 штук забітых за сезон, або вядомы лік загатоўленых скурак з раёну за год), дык добра даць і гэтыя лічбы. 3) Асобна адзначыць пачатак мору (год, месяц, дзень) і знаходкі мёртвых зайцоў, з таксама адзначыць захварэнні, якія назіраліся ў знайдзеных мёртвых ці забітых зайцоў. 4) Асобныя дапаўненні і заўвагі. 5) Імя па бацьку, прозьвішча, дакладны адрас асобы, які паведамляе звесткі.

Наогул запіс трэба складаць прыкладна ў такім відзе: „Троіцкая лясная дача, б. Шарыская акруга, Ніжагародзкага края, Вохамская вобласць. 1930 год—бяляка менш 1 проц. (за ўсё лета адна сустрэча з зайцам), 1929 год—бяляка ня больш 10 проц., 1928 год—бяляка ня больш 75 проц., 1927 год—бяляка каля 100 проц.,

1926 год—бяляка 100 проц. (у добрых кварталах да паўсотні штук). Мор па чаўся ўлетку 1928 г., але цягнуўся і зімой, бо бялякоў знаходзілі вясной мёртвымі ў зімнім пуху. У назрэў і на пысе часта назіраліся каростачкі. М. І. Зайцаў, Д. Кісялёва, Ніжагародзкі край, Іванаўскі раён, паштовае аддзяленьне Поназырова Паўночнай чыг.“ (ад рэдакцыі: звесткі падаваць на расійскай мове).

Звесткі пажадана падаваць адкрытай або лістом па наступнаму адрасу: „Москва, ул. Герцена, д. 6, Зоологический Музей Университета, Александру Николаевичу Формозаву“. Паштовыя выдаткі могуць быць пакрыты з падзячнасьцю; вынікі работы будуць апублікаваны ў паляўнічым друку.

А. Фармозаў.

Белая курапатка і паляваньне на яе¹⁾

(Працяг)

Тэхніка паляваньня

Паляваньне за белай курапаткай па махавых балотах нялёгкае і патрабуе асаблівай выносьлівасьці і закалкі як самага паляўнічага, так і сабакі.

Махавое балота—не сенажатнае месца, дзе нага ідзе па цвёрдаму грунту між кустамі, то з прымесьсю сасны, то без яе; таму думаць аб поэтычнай прагулцы—вялікая памылка.

Ніводнага граму лішняй вагі. Поршні або лапці, лёгкія штаны, адна нацельная сарочка, летняя шапка—такая адзежа лепш за ўсе на паляваньні за белай курапаткай. Адзець боты, нават з самымі кароткімі халявамі, нацягнуць на сябе пінжак або талстоўку—гэта значыць адмовіцца ад паляваньня. З першай ранішняй расой, калі на сонечным усходзе будзе студзёна, ногі пачнуць мёрзнуць у расе,—шпарчэй шаг, азноб зьяліць, трохі цяргненьня—па-

дымаецца сонейка, стане цёпла. Гадзіна-дзьве і ўжо пот буйным гарохам на ілбу. Шарсьцяныя панчохі аслабяць холад расы і гарантуюць ад укусу гадзюкі (праз шэрсць ды яшчэ мокрую не пракусіць), якія і трэба заўсёды адзяваць на ногі замест ільняных або бумазеевых панчохлаў ануц.

Нібы і не натуральна, між тым на махавым балоце не заўсёды можна знайсці, калі захацеў і дзе захацеў, ямку ці крыніцу, дзе ёсьць магчымасьць напіцца паляўнічаму і сабаку. Не адну тысячу гектараў выхадзіш і бывае і ня зможаш ня толькі ўталіць смагі, але і не найцівады для сабакі, у якога язык, як рукавіца, высунуўся з роту, пакрыт сьлюной і хістаецца ў такт дыханьня.

Вось урэшце ямка з зялёным валакністым мхом.

—Вада!—з радасьцю думаеш, падыходзячы к жывіцельнаму месцу.

¹⁾ Глядзі № 11—12 за 30 г.

— Але... радасьць напрасна: муць чужь прыкрыла вашу нагу і ня можа нават прагнаць смагі сабакі.

Цёплае лета, няма дажджу. Махавое балота прыходзіць у ненатуральны стан.

— Каб на махавым балоце ня было вады?—скажа не паляўнічы.—Хто вам паверыць.

Адпраўляючыся першы раз на невядомае балота, трэба запытацца ў мясцовых жыхароў, дзе, у якім напрамку можна знайсці ваду.

Невялікае возера, або якое-небудзь нязначнае па вялічыні ўглыбленьне з вадой звычайна ёсьць на махавым балоце, а то і крывіцы. Каб іх найці, трэба знаць тыя месцы, інакш можна патраціць час і застацца бяз сіл і самому і сабаку. А калі гэтага зрабіць нельга, не ў каго запытацца ці яшчэ якая-небудзь прычына, то ў такіх выпадках трэба браць з сабой флягу з вадой.

Для паляваньня за белай курапаткай прыгодна любая парода сабак, якая ўладае нядурным нюхам, сілай і выносьлівасьцю. Выносьлівасьць—галоўная ўмова, інакш дзьве-тры зоркі і сабака адмовіцца працаваць. Прыдзецца быць бяз дзела ў лепшым выпадку дзень, каб ён зноў пашоў у поіск па махавому балоту.

Масьць сабакі лепш за ўсё белая і па наступных прычынах. Як было ўжо сказана, белая курапатка ня любіць балотнага зарасьніку, вельмі густа зарослых мясцін з высокім багуньнікам. Каб мінуць гэтыя мясцы, прыходзіцца работаць у большасьці то ў жывым густым сасьняку, то ў мёртвым, абгарэлым. Таму пры маламальскі шырокім пошуку цёмная сабака ня будзе відаць. Ён будзе зьлівацца з цёмнымі тонамі балотнай расьліннасьці, асабліва ў засохлых зарасьлях сасьняка, між якім расьце кустамі сьпелая гонобо-

боль і кветкамі сьпеюць брусніцы. А гэта ўлюблёнае месца белай курапаткі. Такія мясцы нельга абыйсьці.

Прышоўшы на махавое балота, можна беспамылкова сказаць, ці ёсьць тут вывадак. Крыжыкі, радкамі на мху, адзіночнымі кучкамі памёт, купалкі на выспах, пер'е то тут, то там,—вось грамата, якую і чытае вопытны паляўнічы. Ён бяз гэтых відзімых адзнак вопытнае вока паляўнічага беспамылкова скажа, ці можа быць у гэтым месцы белая курапатка: так ён хутка пазнае ўлюбёныя месцы гэтай птахі.

Калі вывадак яшчэ не перамяшчаўся, ён нязьменна ўзьлятае разам увесь. Калі ён быў у разбродзе і не пасьпеў зьбегчыся, то ўзьлятае часткамі або пачкамі. Таму ніколі ня трэба сьпяшацца падбіраць забітых з першых стрэлаў, а трэба хутчэй набіць стрэльбу. Два нават тры дульбаты з месца—выпадкі на паляваньні за белай курапаткай ня выключныя, вядома, у добрага, вытрыманага паляўнічага пры дастаткова ласкавым сабаку.

Вывадак рэдка ляціць зусім проста. Наадварот, часта, праляцеўшы мэтраў 120—170, пасьля першых стрэлаў, ён робіць як-бы дугу і, праляцеўшы яшчэ некалькі, садзіцца. Белая курапатка пасьля пасадкі сьледа не дае і вытрымлівае стойку сабакі не адлегласьці 1—2 крокаў.

У летні дзень моцны запах птахі зьмешваецца яшчэ з больш моцным пахам багуньніка, ды і складкі купін садзейнічаюць скраду курапаткі, асабліва ў бязветраны дзень, калі сонца пачынае моцна пячы і паветра не зашалацьціць. Сабака ў такім выпадку павінна мець асабліва востры нюх. Да месца пасадкі птахі тады трэба падыходзіць памалу (асабліва, калі страчана дакладна пасадка). Успакоіўшы сабаку, каб ён шукаў павольна, трэба заходзіць з таго боку, куды была цяга ветру з раніцы або пасьля поўдня. Пошук сабакі павінен быць супроць ветра—гэта агульнае правіла.

Страляньне па белай курапатцы—нялёгкае. Страляць прыходзіцца пераважна

на ўскідку: у густым сасьняку выцэльваць ня прыходзіцца.

— Чаму ня страляеш?—запытаўся я адзін раз свайго кампаньёна, калі ён прапусьціў птаху, якая вырвалася з-пад ног.

Ён зрабіў усмешку і адказаў:

— У прысядку страляць ня ўмею.

Быў ён з паляўнічых хоць і пачынаючых, але страляў ужо добра. Па белай курапатцы паляўнічаў у першы раз.

Густы нізкарослы сасьняк пры ўзьлёце птахі ў тую-ж секунду закрывае сваімі верхавінамі птах. Інстынктыўна ловіш мішэнь на фоне неба, даеш стрэл. Калі прысядзеш, сам не заўважыш, як гэта ўсё хутка ўтвараецца. Вось гэтым і цікава паляваньне за белай курапаткай. Тут паляўнічы забывае фізычную стомленасьць і аддаецца ўвесь прыемнаму занятку.

— Калі смачней за ўсё дзічына?—запыталіся адзін раз у паляўнічага.

— Калі страляеш яе,—адказаў паляўнічы.

Шрот

Шрот мяняецца ў залежнасьці ад узросту птахі. Спачатку летцяга паляваньня, прыблізна да паловы верасьня—№ 8, з верасьня да зімы №№ 6, 5, узімку № 4.

Паляваньне

Паляваньне за белай курапаткай у Беларусі дазваляецца з 1-га жніўня па 15 лютага. У Паўночнай частцы СССР з 1-га жніўня па 15 сакавіка, а ў раёнах, дзе паляваньне зьяўляецца крыніцай існаваньня для паляўнічага, курапатку дазваляецца страляць і вясной. Паляваньне з выжлам у нас працягваецца ня больш 2-х месяцаў, г. зн. жнівень і верасень. У кастрычніку, і то толькі ў першых лічбах, паляваньне магчыма там, дзе птаху зусім не напалоханая, або па запоздалых вывадках. Час паляваньня: з 4-х да 10—11 гадзін раніцы (раняшняя раса) і з 4-х пасьля поўдня да захаду сонца (вячэрняя раса). Час канца паляваньня па раняшній расе і пачатак па вячэрняй расе залежыць між іншым ад стану надвор'я і таму ня можа быць агульным правілам.

Хто радзіўся там, дзе шмат махавых балот, той прывык да іх, палюбіў іх шырокі прастор з нізкім сасьняком, з ягаднікамі і цяністымі выспамі. Белая курапатка для яго—птаху першарадная. І сапраўды, якая захапляючая душу панарама, калі ваш выжла, толькі што ляцеўшы ва весь кар'ер, раптоўна замёр ў той постаці, у якой захапіў яго востры нюх прысутнасьці птахі. Або, зрабіўшы пацяжку, ён павядзе вас то проста, то робячы колы чужь ня з ветру. Гэта значыць у перадзе бяжыць увесь вывадак; мясцамі нават бачыць крыжыкі на мягкім сырм мху.

Няма цягненьня. Нэрвовыя ўскідкі стрэльбай ад кожнай маленькай птушчкі, толькі што ўзьляцеўшай. Сабака замёр. Вы адсталі ад яго, не падаслі яшчэ да яго і здалёку-ж чуеце характэрны басісты, з рэдкімі інтэрваламі, гук: „каук, каук“. Гэта, выпягнуўшы шыю ва ўвесь рост, самец сваім голасам папярэджвае моладзь, што трэба хавацца.

Як не ўглядаецца, ня бачыце. Камандуеце. Уперад!.. Сабака падняў нярэдную лапу, але стаіць. Яшчэ раз паўтараеце каманду са стрэльбай напалатове

і раптам... да 15 птах, а то і цэлых 20 узьятаюць разам, а самец затрашчыць: „трр... та, та, та, та, та...“

Толькі добры паляўнічы робіць дубальт, навічок застаецца бяз стрэлу, у лепшым выпадку—паліць у белы сьвет, як у капейку. Смагна сочыць за палётам вывадка. Бачыць, як увесь ён арабіў траекторыю (белая курапатка звычайна з-пад выжлы ліціць падобна артылерыйскаму снараду: паступова ўверх, чуць вышэй сасьняку, потым уніз) плянуючы і рассыпаючыся па сасьняку, адляцеўшы мэтраў 100—150.

Аднаго вывадка хопіць на ўвесь дзень паляваньня.

Здабываюць белую курапатку з стрэльбай і пры ярка гарашчых кастрах уначы, і на вузёрку ўвосень, і ўзімку па сьледу. Усе гэтыя спосабы—прыёмы прамыславіка, таму я і адношу іх не да паляваньня, а да здабычы. А так як я маю на мэце пазнаёміць паляўнічага з паляваньнем са стрэльбай, дык апісваць спосабы гэтыя, зразумела, я ня стану, будучы ўпэўнен, што паляўнічаму з выжлам і са стрэльбай, спосабы гэтыя будуць няцікавы.

Асаблівасьць белай курапаткі нашай і сібірскай

Белая курапатка—птах наземная ў нас. І калі сказаць паляўнічаму нашаму, што белая курапатка садзіцца на дрэва, ён будзе адзінакава здзіўлен, калі-б сказаў яму, што дупель таксама садзіцца на дрэва і гняздуецца на ім. Між іншым пасадка на дрэва для сібірскай курапаткі—зьявішча натуральнага характару і вось што піша аб белай сібірскай курапатцы В. Е. Ушакоў у часопісі „Охота“ за 1904 год.

„У нас, вясной, у мясцовасьцях, багатых курапаткамі, можна бачыць ва ўсіх бакох, але на даволі вялікай адлегласьці адна ад адной на дрэвах белыя плямы, гэта—„курапачы“. Улетку, у часы выхаду маладых і да восені, гэта значыць да таго часу, калі курапаткі пачнуць ліняць, сапраўды іх ня ўбачыш сядзячымі на дрэвах; за тое ўвосень нярэдка бачыш на талавым кусту цэлую стаю. Як на асаблівасьць пакажу, што вясной курапаткі, выключна самцы, садзяцца на кожнае дрэва, без разбору: бярозу, асіну, тал і г. д. Увосень жа і ўзімку—толькі на тал ранешніх парод, почкамі якіх яны кормяцца. Нават і на начлег ўзімку курапаткі садзяцца падобна цецярукам, г. зн. падаюць у сьнег з дрэва, што мне ня раз прыходзілася бачыць. Дзясаткі тры або больш курапатак забіта мною ўзімку з пад'езда на дрэвах, асабліва вечарам пры закаце сонца.

На колькі я заўважыў, наша белая курапатка зусім не аддае перавагі мохавым балотам, а плодзіцца паўсямесна, пры чым любімым месцапрабываньнем служыць большай часткай сенажаці, якія ляжаць па цячэньню рэк і парасьлі талавымі кустамі. Нагул жа белую курапатку можна сустрэць усюды, дзе толькі плодзіцца цецярукі.

У нас жа, у Эўропэйскай частцы СССР, наадварот: цецярукоў можна сустрэць, дзе плодзіцца белая курапатка, а ня белую курапатку, дзе плодзіцца цецярукі, бо нашаму цецяруку падабаюцца сенажатныя месцы, хаця ён няўхільна бывае і на махавых балотах з густым сасьняком, на ягд-ных мясцох брусніц і гонобоболя.

Ф. А. Аялів.

Бадзячы сабака і кот—першыя шкоднікі паляўнічай гаспадаркі

Палаўнічыя стрэльбы

і іх клеймы

Вялікая зацікаўленасць шырокіх палаўнічых мас да пазнання розных клеймаў і надпісаў, якія вываюць на стрэльбах замежных фірм, прымусіла мяне даць сэрью артыкулаў на тэму „палаўнічыя стрэльбы, іх клеймы і надпісы“.

З прычыны таго, што ў надрукаваных ужо артыкулах у „Охот. газете“ аб стрэльбах Англіі, Бэльгіі і Германіі гаварылася ў гэтым артыкуле мы спыняемся толькі на стрэльбах Францыі, Аўстрыі, Чэха-Славакіі, Амэрыкі і дарэвалюцыйнай Расіі.

У Францыі цэнтрам аружэйнай вытворчасці зьяўляецца Сент-Эьен, аднак, даволі вялікая колькасць аружэйных фабрык ёсць у Парыжы і таму абодвы гэтыя гарады маюць станцыі для выпрабавання стрэльбаў, а значыць і свае клеймы.

Пробы у Францыі ўчывяюцца тры разы. Пасля першай пробы рульных трубаў начорна, выпрабавальна станцыя Сент-Эьен—ставіць клеймо, паказваючае карону (мал. 1), а парыская—у выглядзе монограмы, як на мал. 2. Пасля спробы ўжо спараваных руляў ставіцца клеймы: у С.-Эьене—дзве скрыжаваныя пальмавыя веткі з трыма крыжыкамі і каронай між імі (гэrb г. Сент-Эьена) з надпісам St Etienne—С.-Эьен, як на малюнку 3 (спробы ўчывяюцца пры даўленні ў 1000 кв. см. рульнай паверхнасці), а ў Парыжы—як на мал. 4, у Парыжы-ж клеймо ў форме монограмы з літар Е і Р (Epreuve Paris—спроба Парыж), як на мал. 4.

Пры паўторнай спробе спараваных руляў усіленым набоем у С.-Эьене клеймо скрыжаваных веткі паўтараюцца (мал. 5), прычым паўтарэнне ветак паказвае на тое, што стрэльба ўчынена ўжо пры павышаным да 1150 кв. даўленні; удваяваса першапачатковае для спараваных руляў клеймо (мал. 4) і на Парыскай спробавальнай станцыі.

Пры трэцяй, усіленай спробе спараваных, але неабробленых руляў (пры даўленні ў 1300 кв. см.) у С.-Эьене клеймо з ветак утвараецца (мал. 6).

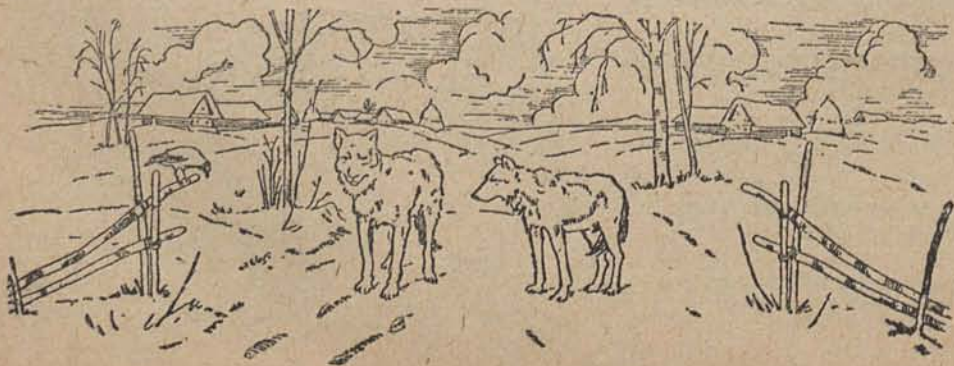
Пры спробе аружжа ў складзеным выглядзе ў С.-Эьене ставіцца клеймо французская літара Ф з каронкай над ёю (мал. 7), а ў Парыжы—клеймо як на мал. 8. Пры ўсіленай спробе складзенага аружжа (да 800 атм.) у С.-Эьене ставіцца французская літара С з каронкай (мал. 9), а ў Парыжы—клеймо, паказанае на мал. 7, паўтараецца два разы.

На стрэльбах французскага, але не С.-Эьенаўскага вырабу, якія выпрабаваны ў С.-Эьене, ставіцца клеймо, як на малюнку 9, а пры спробе стрэльбаў замежнага вырабу—клеймо, як на мал. 10.

Пры спробе стрэльбаў бяздымнымі порахам (порах „Т“), пры даўленні каля 850 атм., ставіцца клеймо з літар Р і Т („Poudre T“), пад кармай (мал. 11), а пры ўсіленай спробе (каля 1100 атмосфер)—як на мал. 12 (з двума каронкамі).

Пасля спробы стрэльбы ў аусім скончаным, годным ужо для продажы выглядзе, ставіцца клеймо, паказанае на мал. 13.

Апроч чыста выпрабавальных клеймаў на рулях ёсць, вядома, клеймы, якія паказваюць калібр стрэльбы, даўжыню патроннікаў, разьмер чокавага звужэння ў міліметрах і інш. Потым ідуць звычайна клеймы рульных фабрыкантаў—на стрэльбах з рулямі вядомых парыскіх рульчыкаў Леопольда і Яўгена Бернардаў, напрыклад, ёсць цэлы шэраг клейм, які паказваюць малюнк 14 (Леопольд Бернард) і 15 (Яўгені Бернард). Апроч назваў марак рульнага матар’яду часта ёсць паказанні на спосаб злучэння руляў, (напрыкл., demi bloc—дэмі блэк, г. зн. рульныя трубка выраблены з аднаго кавалка сталі разам з палавінай кручка і integrale bloc (мал. 16) — кожная рульная трубка складае адно цэльнае з паловай плянкі і з паловай надрульных кручкоў—як гэта мае месца ў Верней—Карона, topo-bloc—моно блок, г. зн. рулі поўнасьцю, разам з кручкамі і плянкай прасьвідраваны з аднаго кавалка сталі: як гэта мае месца ў стрэльбах братаў Бертон—Berton Freres, потым ідуць назвы верхніх замацаванняў (звычайна на

1.

2

4

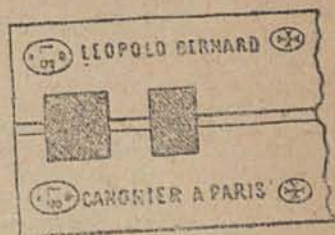

SI ETIENNE

3

13

14

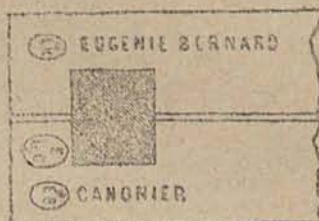

SI ETIENNE

5

17

15

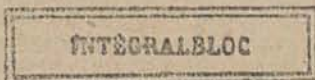

18

SI ETIENNE

6

16

19

7

8

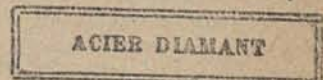
S

9

23

22

10

PT

11

PT

12

24

21

галоўках затворных ключоў гэтыя назвы паўтараюцца, назва ружэйнага фабрыканта, які выпускаў стрэльбу (звычайна на пляцы ці на верхняй частцы, а то і на баках руляй) і г. д.

З тае прычыны, што кожны з ружэйных фабрыкантаў мае звычайна цэлы шэраг такіх сваіх клеймаў, мы прыводзім іх амаль поўнасьцю ніжэй, пры разгляданні стрэльбаў асобных майстроў Францыі.

Адной з старэйшых (фірма існуе з 1716 г.) і вядомейшых французскіх аружэйнікаў зьяўляецца Форе-Ле-Паж (Fore Le Paje, Pris), усяляк гатункаў стрэльбаў якой і зараз знаходзіцца шмат у СССР. Некаторыя з іх (садачныя часьдэй за ўсе экзампляры) апроч надпісу на плянцы Fore-le-Pas—Форе-Ле-Паж, мае на верхняй паверхнясьці руляў яшчэ надпіс „Armurier de Fir aux Piteons du Bois de Bouloigne, г. зн. аружэйнік стэяда для стрэльбы па галубах у Будоні, 1 адрас—8, „Rue Richleere, 8, Paris—„ул. Рышэльве, 8, Парыж“.

Амаль роўнае з Форе-Ле-Пахам срод аружэйнікаў Францыі месца, а па думцы некаторых нават вышэй яго, займае фірма Пірле, якая карыстаецца шырокай вядомасьцю ня толькі ў сябе ў Францыі і ў нас у Саюзе,—E. Pirlet Armurier B-te Paris прымінік вядомай фірмы Пірле-Бадэн у Парыжы Pirlet Baden, Paris).

Стрэльбы Пірле ў дарэвалюцыйны час меліся ў нас у шмат якіх магазынах, прычым бяскрыўкі вельмі добрай работы былі даной ад 200 руб. і вышэй. Рулі ў іх звычайна з сталі Сіменса (Simens Marten).

За пералічанымі вышэй аружэйнымі фірмамі ідзе, па займаемаму ёю становішчу ва Францыі, фірма Верней—Каррон у Сент-Этьене (Manufactur a, Arns Verney—Carron, laint-Etienne). Стрэльбы гэтага масьцера-аружэйніка розьняцца дакладнасьцю работы і асобнымі моцнымі затворамі з ключамі „Геліс-Грып“ Nells Grip—вядомы пад маркай „Гелікблок“ („Nellco bloc“). Навунасьць гэтага спецыяльнага верхняга замацаваньня фірма адзначае і на рулях пры дапамозе спецыяльнага кляйма, паказанага на малюнку 17 і надпісамі на галоўцы затворнага ключа (мал. 18 і 19). На падушцы руляў ёсьць фабрычная марка, як на мал. 20 або ў форме монограмы з літар F, V і C (Fabricul-Verney Carron), паказанай на мал. 21.

Рулі для сваіх стрэльбаў Верней-Карон робіць з сваёй сталі, прычым для больш высокіх гатункаў з так званай сталі „алмазнай“ („Acier Dimante“), кляймо якой паказана на малюнку 22, для стрэльбаў сярэдняга гатунку—з сталі Acier Conprime.

Пры злучэньні руляў, як паказана вышэй па спосабу „інтэграблэк“ рулі маюць, апроч кляйма, на малюнку 17, прыведзеным раней яшчэ і марку „Веркар“ („Vercar“) у авале, мал. 23.

Надпіс фірмы „Верней Карон“ (Verney Carron) ёсьць звычайна на замочных дошках або на калодцы (пры сыстэме Энсон Дэйлі).

Трэба ааўважыць, што ўсе стрэльбы гэтае фірмы маюць кляймо аб спробе бяздымным перахам „Т“, літары Р і Т пад каронай—Pudre T. Стрэльбы Верней-Кароні, ня глядзячы на іх высокія якасьці, ня мелі шырокага распаўсюджваньня ў дарэвалюцыйнай Расіі, аднак, пасколькі гэтыя стрэльбы ўсё-такі яшчэ зьядка пападаюцца, мы палчылі і зараз неабходным прывесці і іх найбольш часта сустракаючыся фірмыныя кляймы.

Некелькі часьдэй сустракаюцца ў нас стрэльбы старынага славутага перыскага аружэйніка Гасьцін-Рэнет (Castine-Renette), які праславіўся, галоўным чынам сваім названым аружжам—іго штудары, якія мие прыходзілася бачыць і асабліва шомпальныя стрэльбы, былі выключнай работы, шэд'ўрам аружэйнай вытворчасці. Апроч прыведзенага вышэй фірменнага надпісу стрэльбы Гасьцін-Рэнета маюць на падушках руляў фірменнае кляймо—марку літар С і R з каронай над імі, зьме-

Аўстрыйскія, вэнгэрскія і чэха-славацкія ружэйныя кляймы.

Сэрыя 1. Ставіцца пасля першай пробы рулявых трубак.

Ферлах Прага Вейперт Вена Будапэшт.

Сэрыя 2. Ставіцца пасля паўторнай пробы ўжо спараных руляў

Ферлах Прага Вейперт Вена Будапэшт.

Сэрыя 3. Ставіцца пасля 3-й канчатковай пробы ўжо сабранай палюнічай зброі і пасля другой пробы зброі адварульнай.

Ферлах Прага Вейперт Вена Будапэшт.

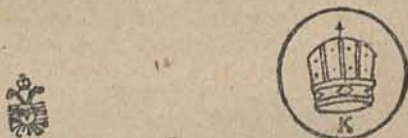
Сэрыя 4. Ставіцца пасля спробы стрэльбы, зьём гатовай, бяздымным перахам.

Ферлах Прага Вейперт Вена Будапэшт.

Сэрыя 5. Запасныя кляймы.

Ферлах, Прага, Вейперт, Вена Будапэшт.

шчаную ў авальнай рамцы. На стрэльбах раньняга вырабу кляймо каронкі ня мае, мал. 24.

Найбольш распаўсюджанымі ў Расіі французскімі стрэльбамі былі бяскрыўкі „Ідэал“ (Ideal) Сьен-Этьенскай мануфактуры (Manufactur Francaisa diarmes et cycles, Saint-Etienne) з арыгінальным затворам, які кіруецца рычагам з заду спускавой скобкі (гэтым-жа рычагам узводзяцца і спіральныя баявыя спружыны), аручным, разумна і проста зробленым цаўём—іго ня трэба адымцаць для разборкі стрэльбы,—вельмі арыгінальнай няпрыгожай на від, але вельмі прыкладзістай і аручкай дожай, задаволенай аўтаматычным пагонам (пагон, будучы

адсёдзігнут ад рульнай антабкі, падобна стужцы рулеткі, збіраецца сілай асобнай пружыны ў выбраны для гэтай мэты ў прыкладзе з затылка гняздо). Стрэльбы „Ідэал“, ня глядзячы на сваю таннасьць — у нас у Расіі пачыналіся ад 80 рублёў, — розьніліся найлепшым боём і моцнасьцю нават у самых танных гатунках. Гатункі-ж іх разлічваюцца вельмі лёгка, бо ўсе стрэльбы маркіраваны — на ніжняй частцы кручкоў (кручкі скразныя) ёсьць клеймы №№, якія пачынаюцца 0, прычым з нумара 2 лічбы ставіцца з французскай літарай R, а ў найвышэйшых гатунках літарай E: № 0 з надпісам „Ідэал Экстра“ (Ideal-Extra) (80 руб.), № 1 „Ідэал Экстра“ (95 р.), № 2 „Ідэал Экстра“ (105 р.), № 2R (125 руб.), № 3R (150 р.), № 4R (175 руб.), № 6R (205 р.) і г. д. і найбольш высокі гатунак — № 7R з надпісам Idel-Refestion „Ідэал-удасканалены“, з замкамі тыпу Голанда, эжэктарам дэзліраванай калодкай і глыбокай мастацкай гравіроўкай ацэньвалася ўсяго ў 480 руб., а ў апошні час, наколькі помніцца, нават, значна ніжэй. Усе стрэльбы Сен-Эдзьёнскай мануфактуры маюць рулі з спецыяльнай сталі „Геркулес“ (Hercules), гатункі якой вызначаюцца колькасьцю клейму ў форме маленькага вяночка — чым больш такіх вяночкаў адліснута на падушках руляў, тым вышэй сорт сталі.

Найвышэйшы гатунак сталі, напрыклад, мае клейму з 5 вяночкаў.

Маркіроўка гатункаў стрэльбаў „Ідэал“ першапачаткова вялася, як паказана вышэй, пры дапамозе лічбаў, а потым па меры падвышэньня гатунку — у злучэньні з літарай R, у далейшым-жа ў найбольш высокіх гатунках дабаўлялася яшчэ літара E, напрыклад 6RE. Такая маркіроўка практыкавалася ў дарэвалюцыйным часе, да якога фактычна адасіліцца пакуль усе стрэльбы, якія ёсьць зараз у нашым саюзе Сен-Эдзьёнскай мануфактуры; пазнейшыя прайсе-куранты пакававаюць, што на працягу многіх гадоў маркіроўку дапацоўвалі з цэлым радкам зьмен — замест літары R уведзена літара S для без эжэктарных мадэляў (напр № 3S — на 1150 франкаў, № 4S — на 1300 фран., № 5S — на 1550 фран. ¹⁾), № 6S — на 1850 фр. (літара E для мадэляў з эжэктарам № 7E — на 2300 фр., № 8E — на 2800 фр.; у высокім гатунку гэтай мадэлі літара E нават падваіваецца, напрыклад, № 9EE — на 3500 ф. У самых высокіх гатунках (на 6000 фр.) уводзяцца яшчэ літары, S, F, P і A (напр. № 12E/CF, № 14E/PF, № 15/ECA, № 16/EPA. Так званыя „вугачніцы“ („Ideal Canardier“) 10 калібра маркіруюцца пры дапамозе літары S і лічб з 17 па 19 уключна.

Апроч стрэльбаў мадэлі „Ідэал“ Сен-Эдзьёнскай мануфактура выпускае яшчэ стрэльбы звычайнага тыпу, з верхнім ключом пад маркай „Робюст“ (Robust), якія маркіруюцца ў без эжэктарных мадэлях (цаной ад 450 да 675 фран.) толькі пры дапамозе № — з 20 па 23, з дабаўленьнем літары A пры наяўнасьці аўтаматычнага пагону.

Стрэльбы мадэлі „Робюст“, якія маюць эжэктар, маркіруюцца з літары E (№ 26E на 750 фр., № 28E — 850 фр., № 30E — 950 фр., № 32E — 1100 фр.), да якой таксама дабаўляецца літара A, калі ёсьць аўтаматычны пагон (напр. 28 EA).

Сталь „Геркулес“ (Hercules) і то ўсяго ў адзін вешчык мае толькі самую высокую мадэль „Робюст“ у 1100 фр., апошнія-ж мадэлі — сталь „Экстра, бронзіраваная“ (Extra bronze), г. э. тал-ж сталь, якая

ставіцца на самы танны гатунак стрэльбаў „Ідэал“ (№ 1). Пачынаючы з другога нумару на „Ідэалы“, ставіцца рулі з сталі „Геркулес“ (Hercules) з маркамі ад 1 да 5 вяночкаў.

Апрача пералічаных вышэй фірм у Францыі, зразумела, ёсьць яшчэ шэраг аружэйнікаў з высокае клясы, з якіх уперад за ўсё трэба адзначыць фірму P. Darne, вядому сваімі стрэльбамі з нярухомымі рулямі і адцяжкаючым на рэйкавым хаду затворам. Стрэльбы гэтыя маюць на сваіх плянках наступную, звычайна, надпіс Manufacture d'Arms de Chasse à canons fixes K. Darne, Calint-Etienne. Стрэльбаў гэтых раней маюць зьявілася ў нас вельмі шмат, спачатку у садачнікаў, з лёгкай рукі пакойнага М. П. Сіліна, а потым і ў чыста паліяўнічых колах. Усе дарнаўскія стрэльбы маюць, зразумела, апроч прыведзенага фірменнага надпісу ўсе ўласныя французскія стрэльбам афіцыйныя выпрабавальныя клеймы, і апроч таго фірменныя клеймы Darne Darne. Гэта былі танныя, параўнаўча (ад 125 руб.) бяскуркоўкі, безадкава служачыя доўгія годы, з найлепшым, стойкім боём.

Амаль такога-ж тыпу, як Дарн выпускала стрэльбы фірма, таксама Сен-Эдзьёнскай P. Шарлэн (Manufacture d'Arms L. Charlin à Cie a Saint-Etienne) пад маркай „Сэлект“ („Le Select“). Стрэльбы гэтай фірмы, аднак, не атрымалі ў нас чалуьці таго шырокага распаўсюджаньня, аднак, адзіночным экзэмпляры стрэльбаў Шарлэн сустракаюцца і зараз і таму мы лічым патрэбным спыніцца на гэтай фірме.

У куды большай колькасьці маюцца ў нас стрэльбы таксама Сен-Эдзьёнскай фірмы бр. Бертон (Berthon Frères, Paris), аб якіх ужо ўпаміналася вышэй, калі казалася аб спосабах злучэньня руляў — рулі ў стрэльбаў фірмы Бертон звычайна злучаны без паліньня — яны загатоўлены з аднаго кавалка сталі, разам з планкай і кручкімі, па так званай сыстэме „Моноблок“ (Monebloc), які надпіс ставіцца на рулях.

З тае прычыны, што рулі гэтых стрэльбаў часцей за ўсё вырабляюцца з сталі Леопольда Бернарда, — яны павінны ў гэтым выпадку мець на падушках клеймы і надпісы, прыведзеныя вышэй на мал. 14.

Вельмі рэдка, але ўсё-ж сустракаюцца ў нас стрэльбы аружэйнікаў Аўгуста Шьню (August Schanz, Paris) з рулямі звычайна з сталі Вітворта (Sir Joseph Whitworth Fluid Compressed Steel) і Гюло (Guot, Paris). Зразумела прыведзенымі тут імёнам дзёўка ня вызьрываецца пералік французскіх аружэйнікаў, але апошнія фірмы, зусім, можна сказаць, не знаёмы шырокаму колу савецкіх паліяўнічых і калі стрэльбы гэтых фірм і сустракаюцца, то як выключэньне.

Пераходзячы да клеймаў да ваеннай Аўстрыі, Вэнгрыі і Чэх-Славакіі, вярнею Аўстра-Вэнгрыі (пасля вайны гладкаствольная паліяўнічая зброя нам з гэтых краін ня ўзволася), трэба адзначыць наяўнасьць у краіне большай колькасьці выпрабавальных станцыяў, зусім не адпавядаючай разьмерам самой краіны — выпрабавальныя ўстанова маюцца і ў Ферлахе, і ў Праге, і ў Верпейце (абодвы апошнія гарады ўвайшлі враз у склад Чэх-Славакіі), і ў Вене, і ў Буда-Пешце. Кожны з гэтых гарадоў меў, і зараз мае свае клеймы.

У прывядзімай ніжэй табліцы гэтыя клеймы разьмешчаны па гарадох, сэр'ямі для кожнага віду выпрабаваньня. Пасля першай пробы дэб-

¹⁾ Франк — каля 8 кап. па курсу.

ных ствольных трубак накладваюцца, як паказвае сэрый № 1 клеймы ў форме монограм у пачатковых літар назвы горада «Ergence» — выпрабаваньне, напрыклад, для Ферлаха такое кляймо складаецца з літар E і F і г. д., толькі Буда-Пешт мае сваё асобнае кляймо.

Пры паўторнай спробе ўжо спараваных руляў накладваюцца клеймы сэрмі другой. Пасля трэцяй канчатковай спробы для двухрульных ужо складзеных гатовых для продажу стрэльбаў, ставяцца клеймы сэрмі трэцяй; гэтыя клеймы ставяцца пры паўторным выпрабаванні стрэльбаў аднурульных.

Спроба бяздымнымі порахам адзначаецца асобнымі для кожнага горада кляймамі ў форме монограм з літары N (Nitro) і P (Pulver) і пачатковай літары назвы горада, напрыклад, першае слова кляймо чадвертай сэрмі вызначае, што стрэльба выпрабавана бяздымнымі порахам у Ферлаху і г. д.

Клеймы сэрмі пятай — асноўныя, запасныя клеймы. Апроч чыста выпрабавальных кляймаў ставяцца, зразумела, клеймы, якія паказваюць калібр руляў і даўжыню патронніка ў міліметрах, фабрычныя кляймы, маркі і інш. Наўнасць чэкавага звужэння адзначаецца надпісам на адпаведнай рулі «Nicht für Kugel» — «не для кулі», падобна таму, як гэта рабілася на Бірмінгамскіх стрэльбах выпуску да 1904 году (Not for balle).

З стара аўстрыйскіх стрэльбаў у дарэвалюцыйнай Расіі мелі вялізнае распаўсюджванне стрэльбы вядомага праскага аружэйніка Лебеды (пазней вытворчасць гэта перайшла чэшскаму майстру Новотнаму). Гэтыя стрэльбы, у большасці сваёй шомпальныя, пасля ў значнай колькасці пераробленыя ў цэнтральныя, дажылі і да нашых дзён, сярод іх зразумела ёсць і ламанкі выпуска самага Лебеды. Усе стрэльбы гэтага аружэйніка маюць на пляцы надпіс: A. V. Lebeda, Prag, на рулях-жа звычайна кляймо Леапольда Бернарда (гл. мал. 14 у апісанні французскіх кляймаў), бо рулі стрэльбаў Лебеды амаль заўсёды былі бернардаўскага дамаска.

Стрэльбы яго прыёмніка — (Навотнаго) I. Nowotny, Prag) таксама мелі шырокае ўжыванне сярод рускіх паліўнічых.

Усе навотнаўскія стрэльбы звычайна маюць на пляцы прыведзены вышэй надпіс «I. Nowotny, Прага», а на замках — адно прозвішча майстра, амаль заўсёды готычным шрыфтом. Рулі гэтых стрэльбаў раньняга выпуску былі дамаскавыя, пазней-жа — Сіменса, Крупа і нават Віторта. У залежнасці ад гатунку рулянага матэрыялу рулі маюць адпаведны надпіс і клеймы сваёй краіны. Расцэнваліся стрэльбы Навотнага ад 125 — курковыя і ад 225 руб. — бяскурковыя.

У вялікай модзе ў дарэвалюцыйнай Расіі былі таксама стрэльбы Густава Бітнера ў Веперце, звычайна вельмі лёгкія, прыгожыя, са схаванымі за замочнымі дошкамі на столькі маленькімі куркамі, што стрэльбы мелі выгляд бяскуркоўка. Усе амаль бітнераўскія стрэльбы, колькі я іх ня бачыў, мелі рулі бернардаўскага дамаска і толькі раз ці два сустрэкаліся з рулямі вядомага ангельскага рульчыка Кільбі (Kilby Steel). У залежнасці ад ствольнага матэрыялу рулі мелі, апроч спробных урадавых кляйм і фірменнага надпісу, таксама кляймы і надпісы рульчыкаў.

З венскіх ружэйнікаў вялікай вядомасцю ў нас карыстаўся Шпрынгер (Springer Wien) і Ж. Гейніге (Joseph Geinige Wien Neubau Neustift gasse, 88).

Стрэльбы апошняга мелі асабліва вялікае ўжыванне ў былых прывісялянскіх губернях. Як той, так і другі асабліва славяса сваімі — нарэзнымі стрэльбамі.

Рэдка, але ўсё-ж сустракаюцца ў нас і да гэтага часу найлепшыя трайнікі праскага майстра Рыдла (Reedl, Prag). За апошнія гады ў Аўстрыі ставяць шырока вытворчасць стандартных таных бяскуркоўка аўтамабільныя і аружэйны завод Стэйер (Steuer A. G.). Стрэльбы Стэйера, апроч фірменнага надпісу, маюць фабрычныя маркі і надпіс на рулях (Special Laufthahe) — спецыяльная руляная сталь.

Вось фактычна амаль увесь пералік маючага ў нас да гэтага часу ўжывання замежных паліўнічых стрэльбаў. Сюды не ўвайшлі толькі стрэльбы амерыканскія — Вінчэстэра (не аўтаматычныя і аўтаматычныя, дробныя магазынікі і розныя вінтоўкі, якія былі ў нас да вайны вельмі распаўсюджаны), Рэмінгтона (неаўтаматычныя магазынікі, шратавікі), якія ўвозіліся ў вялікай колькасці — вядомыя аднурульныя стрэльбы Івер Джонсон, паслуўныя нават узорам для нашых іжэўскіх аднарулек (рэдка, але ўсё-ж сустракаюцца шратавікі вядомага аружэйніка Паркера (A. G. Parker Co, Ltd) і танныя двухрульныя стрэльбы Ственса (I. Stevens Arms kompani).

Усе амерыканскія стрэльбы ня маюць агульных кляймаў і для савецкага паліўнічага могуць быць незразумелы толькі фірменныя надпісы, але стрэльбы Вінчэстэра, Рэмінгтона і Івер Джонсон на столькі характэрны і вядомы, што мы лічым паказанне гэтых надпісаў не патрэбным.

У дарэвалюцыйнай Расіі ня было, ды і зараз няма выпрабавальнай урадавай станцыі ў праўдзівым сэнсе гэтага слова і стрэльбы саматужнай вытворчасці, а іх было найбольш (зараз таксама вырабляецца вялікая колькасць рознымі кааперацыйнымі аб'яднаннямі), паступала ў продаж без належнага выпрабавання, бо апошнімі, вярней прастай спробы, падпадала толькі прадукцыя былога імператарскага тулскага аружэйнага заводу, на яго заводкай прымітыўнай станцыі. Тульскі завод меў сваё кляймо, паказваючае два на крыж лямачыя малаткі. Апроч гэтага кляйма, якое сьведчыла аб зробленай спробе, на тульскіх стрэльбах ёсць заводзкое кляймо з літар «ИТОЗ» у авале — імператарскі тульскі аружэйны завод. Кляймо гэтай-жа формы ставяцца заводам і зараз, толькі бяз літары «И» — «ТОЗ», гэта значыць тульскі аружэйны завод.

Траба адзначыць, што і ў аружэйнай вытворчасці, як і ва ўсякай іншай фальсіфікацыя мела і мае месца — у продажу сустракаюцца стрэльбы з падрабленымі кляймамі.

Але, аднак, ня добра падрабленыя кляймы — пры ўважлівым абглядзе можна даволі лёгка пазнаць ад сапраўдных, бо апошнія заўсёды значна выразней падрабленыя і апроч таго папярэдняга «падрыхтоўка» — знешняе старога кляйма, заўсёды пакідае свае сляды на рулях. Часцей за ўсё падраблены падлягаюць бельгійскія рулі — узамен бельгійскіх кляймаў звычайна ставяцца ангельскія, ад чаго значна павышаецца каштоўнасць стрэльбы.

Падлог, апроч устанавлення слядаў старых кляймаў, у апошнім выпадку можна знайсці спосабам правэркі спяняння руляў — ангельскія рулі заўсёды спайваюцца волава м.

З прычыны пералічэння і растлумачэння кляймаў розных краін, мы заўсёды спыняліся на асобных

найбольш буйных аружэйніках, стрэльбы якіх ёсць у нас у Сяюзе, прыводзячы іх фірменныя надпісы, клеймы і інш.,—мы лічым патрэбным прывесці таксама парадзік вядомых майстроў-штучнікаў, бо запытанні чытачоў і падпісчыкаў часопісяў паляўнічага друку, аб тым ці іншым майстры часта сустракаюцца.

Самым буйным аружэйным майстрам, у лепшым выпадку гэтага слова, па праўдзе, лічыўся і лічыцца пакойны зараз Ф. Мацка, былы падмайсьцёр'я вядомага пецярбурскага аружэйніка Гоню. Даволі шмат і да гэтага часу яшчэ ёсць стрэльбаў найлепшай работы І. А. Алешкіна, Лардэрэ, бр. Лежэн, часткай Б. Ф. Ружычкі. К. П. Маслова (апошнія два і зараз яшчэ працуюць у Ленінградзе); стрэльбы гэтых майстроў выпускаліся з іх фірменнымі надпісамі, з рулямі часцей за ўсё Кільбы, Вітворта, Рэжэ Сіменса і Эксельсіо—Вітэн. Удалела яшчэ вельмі шмат стрэльбаў найлепшай работы вядомейшага польскага (варшаўскага) майстра—мастака Беккера (беккерувкі), Я. Хімека. Часта сустракаюцца таксама стрэльбы з фірменнымі надпісамі Р. Цыглера і Я. І Сасноўскага (таксама варшаўскія аружэйнікі). У Рызе славіўся сваімі, галоўным чынам, штуцерамі Барцельмейс і троінікамі—Ніклас, у Адэсе—А. Б. Іенч. Усе гэтыя майстры, паўтараю, выпускалі паляўнічыя стрэльбы з сваімі фірменнымі надпісамі.—Апроч такіх сапраўды майстроў, вырабляўшых стрэльбы амаль цалкам,—работалі зборшчыкі ў майстэрнях, якія ваяжылі іх аружэйным магазынам, выпускаючыя стрэльбы таксама пад сваёй фірмай; такія былі І. І. Шэнбрунэр—у Маскве, Онезоргэ—у Саратаве, Пруж—у Растове.

Рад уласнікаў аружэйных магазынаў, напрыклад, Н. П. Сілін у Маскве, Лардэрэ—у Пецярбурзе і інш. закавалі замяжой стрэльбы са сваёй фірмы і пускалі іх у такім выглядзе ў продаж. У большасці выпадкаў гэтыя стрэльбы былі работы вельмі добрых майстроў, так, напрыклад, стрэльбы, якія былі з фірмай Н. П. Сіліна (надпіс, на французскі N Silin armurier a Moscou) былі работы вядомага ў нас бельгіяца Стасарта, вучня французца Пірэа.

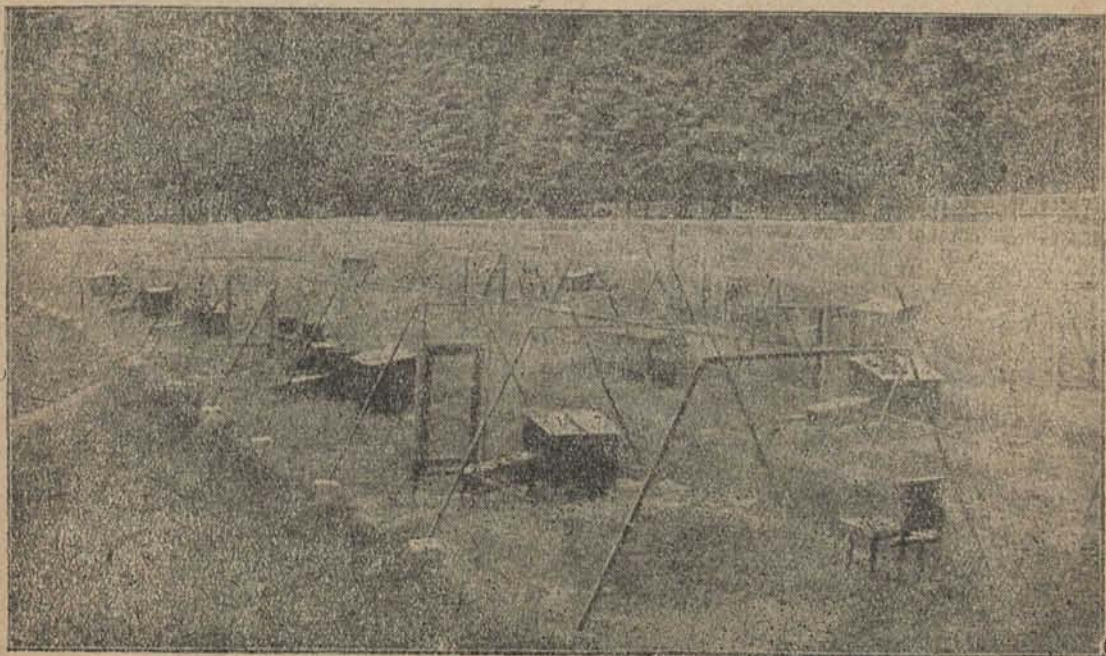
Вельмі шмат паляўнічых стрэльбаў выпускалася тульскімі аружэйнікамі, сярод якіх першае месца па мастацтву займаў Н. І. Гальчакоў, які працаваў калісь на тульскім заводзе: шомпальныя стрэльбы яго работы, якія мне прыходзілася сустракаць, зроблены артыстычна.

Грубыйя, цяжкія, але з добрым боем стрэльбы выпускаў тульскі майстра Аверын, гучна імянаваўшы сябе фабрыкантам, і рад іншых аружэйнікаў.

Усе рускія стрэльбы, калі яны былі з рулямі замежнага паходжання, мелі апроч фірменнага надпісу,—клеймы і надпісы рульшчыкаў і выпрабавальныя клеймы адпаведнай краіны.

Зразумела, гэты артыкул не пратэндуе на вычэрпальную паўнату—у ім, бязумоўна, прапушчае шэраг фірм, стрэльбы якіх мелі і, магчыма, зараз яшчэ маюць ужываньне сярод рускіх паляўнічых, прапушчана шмат малюнкаў фірменных знакаў і клейм—апошнія дзякуючы адсутнасці цяпер падрукой арыгіналаў для клішэравання.

Ул. Сафіяскі.

Выгляд аднаго з найлепш абсталяваных германскіх гадавальнікаў сярэбрыста-чорных лісіц. Клейкі зроблены з металічных труб, абцягнутых драцянай сеткай. Хаткі будкі, меюць "унутранае ацяпленне для "гнезда" і ўваходную драцяную трубу. Лік будак "адпаядае" ліку сярэбрыста-чорных лісіц.

Зьверагадоўля

Е н о т

Енот — маленькі вясёленькі зьвярок. Добра ён закутан у цёплую, густую і доўгашэртную шубку, весела лазіць ён на драцяную сетку сваёй клеткі або на дрэва; гуляе, чапляецца прыгожымі лапкамі і трэ імі дадзеныя яму смачныя кусочки.

Разьвядзеньне енота вельмі простае. Аднаго самца і дзьве-тры самкі змяшчаюць разам у клетку, дзе ёсьць дрэвы для лазаньня; даюць ім цёплую скрынку з падвойнымі сьценамі, ставяць кармушку і паілку, якія нападляюцца з надворку; апроч таго, ставяць у клетку нізкую скрынку, напоўненую торфам, які служыць ім нужнікам. Пры гэтай умове еноты утрымліваюць вельмі чыста сваю клетку і скрынку. Яны так лёгка становяцца ручнымі, што іх можна браць у пакой для гуляньня з дзецьмі.

Енот—жывёла ўсеядная. Ён трэба карміць добра, як кормяць заводзкага сабаку. Яны ядуць з ахвотай арэхі, караньплоды і г. д. Зімой яны праводзяць час у няпоўнай зімняй сьпячцы, днём сядзяць у цёплай скрынцы і выходзяць толькі ўвечары. У гэты час дастаткова карміць адзін раз у дзень, увечары.

У пачатку красавіка вымаюць самца

з клеткі. Па меры таго, як цяжарнасьць самак падыходзіць к канцу, ім даюць кожнай асобную клетку і асобную скрынку. У пачатку мая зьяўляюцца на сьвет дзеці, ад 4 да 8 штук.

Матка з дзецьмі пакідаецца ў поўным спакоі, бо ў гэты час яна вельмі часта бывае злоснай.

Праз 7—8 тыдняў маленькіх адлучаюць ад маткі і змяшчаюць кожны прыплод у асобную клетку. Калі маткі аслабляюцца ад сваіх матчыных клопотаў, іх зноў змяшчаюць у іх ранейшую клетку разам з іх „бацькам“ (самцом).

Чым больш зьверавод можа даць месца енотам, тым здаравей яны будуць: лепш за ўсё разводзіць іх на адкрытым паветры.

Мех звычайнага енота—цёмна-шэрага колеру з карычневым воддзеньнем. Рыначны кошт скуркі каля 200 марак. Амэрыканцам удалося вырашчываць чорных і белых енотаў. Такія еноты ацэньваюцца ў 555 даляраў, прыблізна. Раіцца злучаць 2—3 шэрых самак з адным чыроным самцом і такім чынам можна выросьціць енотаў чорнага колеру. Падобныя еноты будуць вельмі рэнтабельны.

В. Я. Г.

Енот у клетцы.

Амерыканская норка і яе разьвязьдзеньне ў няволі

На працягу больш чым 20 год шмат хто цікавіліся разьвязьдзеньнем норкі. Зараз гэта справа ўжо не знаходзіцца ў стадыі вопыту, бо норкі паспяхова разводзяцца ў няволі і мех іх атрымліваецца добрае якасьці і за апошнія 10 год скуркі норак прадаваліся па вельмі высокім цэнам. Дзікіх

дае пер'ямі, валасамі і іншым мяккім матар'ялам. Звычайна адзін памёт норкі з 4—10 маленькіх голых дзяцей зьяўляецца на сьвет на працягу красавіка або мая. Норкі вельмі сьмелыя, адважныя ў адносіне другіх жывёл. Яны часта нападаюць і забіваюць для сябе ў харчы слабеішых, як, напрыклад, зайца або андэру; норкі ядуць мышэй, папукоў, бурундукаў, вавёрак, птах і іх яйкі, як лясных, так і вадаплаваючых. Яна любіць рознастайныя харчы і займаецца ўздоўж берагоў розных вадаёмаў лоўлі гадзюк, жабак, саламандр, казюрок, раку, рыб розных відаў, за якімі яна ганяецца ў вадзе. Спрытнасьць норак відаць з іх налётаў на пташнікі, у якіх яны часта ў адну ноч забіваюць шмат птах. Норка, галоўным чынам, жыве ў лесе, лясных далінах, або на берагах невялічкіх рэк, пакрытых хмызьняком. Гледзячы па колькасці корму, норкі аддаюць часамі перавагу мясным мясцовасьцям або мясцовасьцям, часткай пакрытым лесам.

Энот і яго даглядаты.

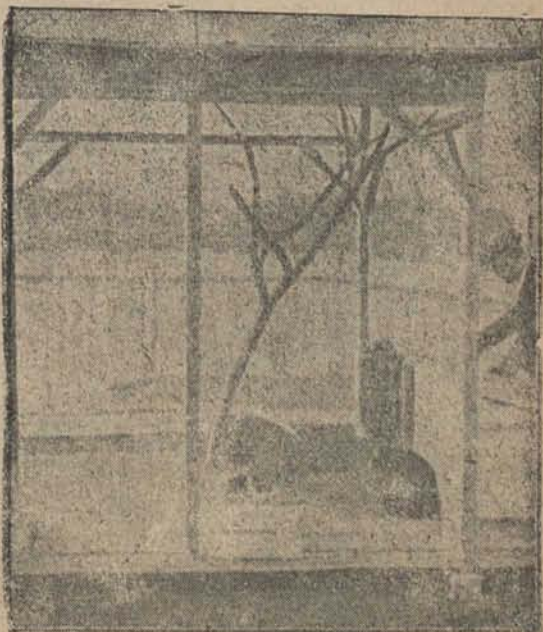
норак вельмі цяжка здабываць, і яны падаюцца ня лёгка разьвязьдзеньню ў няволі. Малыя норкі, народжаныя ў няволі, куды лепш падыходзяць для племяннога запасу, але зьвераводы часта ня хочучь плаціць высокія цэны за іх, вырашчаных у нарчатніках.

Норак ня цяжка разводзіць, калі захоўваць усе неабходныя ўмовы. Пачынаючы зьверавод павінен узяць для свайго нарчатніка норкі ад добрага зьверавода і дакладна выконваць яго саветы, пакуль яго ўласны гадзвальнік ня будзе наладжаны.

Апісаньне норкі і яе прывычкі

Амерыканская норка (*Putorius Vison*) вельмі вядома і зьяўляецца адным з самых каштоўных жывёл з сямейства ласак. Гэта жывёла з прадаўгаватым тулавам дасягае вагі ад пукілёграма да кілёграма. На кароткіх нагах і з выгнутай сьпінай норка перасоўваецца памалу і даволі няграбна; калі ёй трэба бегчы хутчэй, дык яна робіць шпаркія, лёгкія скачкі, якія, відаць, яна можа рабіць доўга блз стомы. Норка адчувае сябе дома, як і ў лесе, ганяючыся за здабычай, так і палючы за ёю з спрытнасьцю выдры пад вадой. Норка вельмі рухомая жывёла і знаходзіцца ў бадзёрным стане і ўдзень і ўначы.

Свае норы норка будзе ўсюды, дзе толькі ёсць надзейная і падыходзячая ахова для яе. Нара яе можа зьмяшчацца, напрыклад, пад карнямі дрэў, у дупле ці падобным да гэтага месцы. Сваё гняздо норка робіць з травы або лістоў і выкла-

Клеткі з энотамі.

Выбар месца для нарчатніка

Калі яшчэ толькі пачыналі разводзіць норак, дык лічылі, што вада была неабходна для яе, каб лягала плаваць. Некаторыя звераводы да гэтага часу яшчэ прытрымліваюцца гэтай думкі і імкнуцца будаваць свае нарчатнікі як мага бліжэй да вады. Гэта зусім не выкілаецца неабходнасцю. Самым лепшым нарчатнікам зьяўляецца адбудаваны ў адкрытым поле па суседзтву з прыгарадамі або на задніх дварах вяскоўных вучасткаў, і ў гэтых мясцовасцях для норак няма другой вады, апроч піццявой. Натуральная цень неабходна норкам і дастаўляе ім вялікае задавальненне.

Клеткі і хаткі-будкі

Пры пабудове першых нарчатнікаў выбіралі вельмі вялікае месца і абгаражвалі яго плотам; унутры будавалі гнездавыя скрынкі, там-жа і кармілі норак.

Наступная сыстэма нарчатнікаў складалася з таго, каб змяшчаць некалькі сямей норак у хатцы в дарогай к вадапою.

Па меры таго, як сталі займацца большым развядзеннем норак, рабіліся спробы з трэцяй сыстэмай: якая заключалася ў тым, каб кожная норка ўтрымлівалася ў асобнай клетцы.

Зараз апошняя сыстэма прынята выключна ўсімі звераводамі пры пабудове нарчатнікаў у вялікім маштабе. Ніякай вады, апроч піццявой, норкам не патрэбна.

Шмат тыпаў клетак была прыдуманая і кожны з іх мае свае недахопы і свае перавагі. Некалькі год таму навад клеткі вялікага памеру будаваліся на абодвух баках крытага праходу ў выглядзе сенцаў у вузкім сараі, з вокнамі па абодвух баках. Зараз прынята ўпаўне здавальняючая сыстэма змяшчаць норак у невялікія клеткі, а хаткі з гнездавай скрынкай утвараюць задні бок гэтых клетак.

Цяпер большасць звераводаў пачынаюць развядзенне норак з невялікага ліку звяркоў, і будуюць клеткі па апошняй сыстэме. Потым дабаўляюцца клеткі па меры таго, як пазылічваюцца лік норак. Клеткі ў 6 футаў даўжыні, Клеткі 3 фута шырыні і 2 фута вы-

Корміць норку.

шыні, зробленыя з дроту з ячэйкамі ў адзін даюць упавне прыгодны для норак. Домкі будуецца ў 3 фута даўжыні, $\frac{1}{2}$ фута шырыні і 2 фута вышыні і, прымацаваныя к клетцы ўтвараюць заднюю сцяну яе. Дзірка ў 3 дзюйма ў квадраце або круглая—у 3 дзюйма ў дыяметры служыць проры для праходу з домкаў у клетку. Невялікая гнездавая скрынка падыходзіць для норак.

Калі дапасоўваць сыстэму з цэнтральнымі сенцамі ў крытай хатцы, дык хаткі-будкі анаходзяцца ў сярэдзіне хаткі па абодвух баках праходу (сенцах), а клеткі—выгулы выступаюць на двор. Цэнтральная будова або сарай з сенцамі ў сярэдзіне можа быць 7 футаў вышыні, 6 футаў шырыні і дастатковай даўжыні, каб пабудоваць патрабуемы лік клетак. Апроч таго, траба будаваць так, каб быў яшчэ запас месца ў даўжыню на выпадак, калі патрабуецца павялічыць лік клетак, Хаткі-будкі, якія анаходзяцца ў сярэдзіне хаткі, павінны быць 3 фута даўжынёю, 2 фута шырынёю і $1\frac{1}{2}$ фута вышынёю. Крышка хаткі замацоўваецца на шрубках, часткай зроблена з дроту для вянццяліцы.

Знадворная клетка павінна мець у даўжыню 5 футаў, 4 фута шырыні і 2 фута вышыні. Клеткі робяцца адна ад адной на некалькі дзюмаў, каб звяркі не маглі кусацца праз дрот. Праходы падобны да труб і зроблены між клетак, каб можна было разлучаць звяроў у выпадку патрэбнасці або пераносіць іх з адной клеткі ў другую. Падлога клеткі можа быць зроблена з дрэва або з дроту, пакладзенай проста на зямлю. У абодвух выпадках падлога пакрываецца зямлёй, якую трэба мяняць магчыма часцей. Падлога клеткі—выгула павінна быць з нахілам ад сараю для лепшага дрэнажу. Бакі—пярэдні бок і крыша выгула павінны быць

Норка ў клетцы.

Малыя лісьці перад сьнеданьнем.

зроблены з дроту з ячэйкамі і ў 1 дзюйм № 16. Верх клеткі задаволен крышай на петлях.

Разьвядзеньне

Сэзон спараньня ў норак наступае звычайна ў сакавіку, але часам здараецца ў апошняй частцы лютага. Пэрыяд цэчкі бывае адзін раз у год, але дакладна невядома, колькі часу працягваецца. Як правіла, самка прымае самца толькі ў гэты час і, вядома мала ровніцы, ці праходзіць гэта ў пачатку або ў канцы гэтага пэрыяду. Звычайна дастаткова аднаго прыёму, каб была ўпэўненасьць у зачатку. Норкі полігамны ¹⁾ і тры самкі могуць служыць для аднаго самца, але для пачынаючага зьверавада лепш трымаць зьвяркоў папарна. Пасьля таго, як ён набывае дастаткова ведаў і вопыту, ён можа дапасоўваць полігамнае спарваньне. Пэрыяд цяжарнасьці цягнецца прыблізна ад 45 да 50 дзён. Зьверавад павінен прыкладваць усё стараньне, каб вызначыць дату спарваньня, але з норкамі гэта не заўсёды магчыма. Лік дзяцей у памёце бывае ад 2 да 10, але ў сярэднім ад узрослых бацькоў бывае 5. Разьвядзеньне норак на рост, плоднасьць мае такое-ж значэньне, і як разьвядзеньне на колер, фарбоўку і якасьць меха. Усё-ж такі пры выбары норак для спарваньня ўперад за ўсё трэба мець на ўвазе якасьць меха, якую чакаюць ад будучых зьвяркоў. Скура павінна быць пакрыта роўна па ўсяму тулаву добрым мехам. Мех павінен быць цёмна-карычневага колеру і дастаткова доўгім, бліскучым і шоўкавістым.

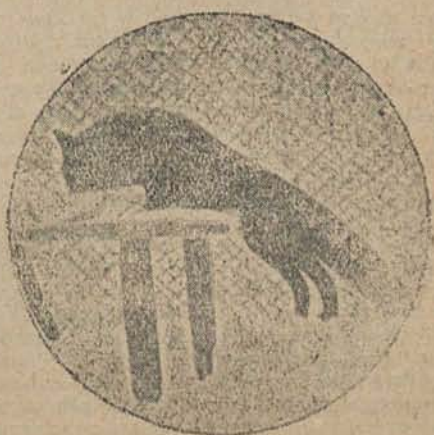
Неабходна вывучаць, на колькі магчыма ўважліва, звычайны норак, якія вызначаны для спарваньня. Зьвяркоў прыблізна аднаго веку трэба зьмяшчаць папарна. Самца трэба зьмясьціць блізка да самак, а якімі мяркуецца яго спарваць так, каб яны маглі бачыць адзін аднаго праз драцяную сетку і пазнаёміцца. Калі набліжаецца пэрыяд спарваньня, пары зьмяшчаюцца ў клетку разам; у гэты час трэба за імі назіраць, каб дакладна вызначыць, ці могуць яны жыць мірна разам: рашэньне гэтага пытаньня можа ў некаторых выпадках вызначыцца ў той ці іншы бок у некалькі гадзін, а то ў некалькі дзён і нават у тыдзень. Калі норкі схільны да спакойнага жыцьця разам, зьверавад можа быць ўпэўнен

у добрым выніку. Няўдалы падбор норак для спарваньня можа прывесць к страце каштоўнага вытворцы. Самца трэба зьмяшчаць у клетку самкі, алавішны яго папярэдне ў асабную скрынку для выпуску яго ў клетку: ён звычайна вкочча, а яна адказвае яму такім-жа гукамі. Нападаючы самец прасьледуе яе і імкнецца пакрыць, калі яна ў пэрыядзе цэчкі. Норкі могуць быць пакінуты разам, калі яны жывуць спакойна і самка ў пэрыяд цэчкі ня вельмі супраціўляецца, але калі між імі пачынаюцца бойкі, дык трэба зараз-жа іх разлучыць і кезьмяшчаць іх разам на працягу 45 дзён.

Кармленьне норак

Корм норак у няволі складаецца галоўным чынам, з мяса і рыбы і гэтыя прадукты павінны складаць ад 60 да 70 процантаў іх рацыёну: сьвежая рыба як акунь, галыш і да іх падобныя дробныя рыбы з ахвотай паядаюцца норкамі. Прапусковыя мяса і рыбы праз мясарубку пазбаўляе норак цягачь корм у гнездавыя скрынкі і тым заражаць апошнія. Мяса і рыбу трэба перамяшваць уперад, чым даваць норкам. Для дзяцей трохі вараных круп, зьмешаных з малаком, будзе найлепшы корм. Норкі звычайна зьядваюць за адзін раз ад 1/5 да 1/3 фунта (80—135 грамаў) карма, у залежнасьці ад іх абыты і агульнага іх стану. Лепш карміць іх два разы ў дзень, патроху і праа вызначанья прамежкі. Як правіла маладыя норкі ядуць больш, чым дарослыя. Норка ў няволі вельмі рухома і таму не таўсцьце. Пасьля нараджэньня дзяцей норку-матку трэба карміць добра пераваранай аўсянай мукі ранідой, а на ввечэрнюю яду даваць ёй мяса. Калі дзецям міне каля 3-х тыдняў, яны пачынаюць есьці харчы, якія матка носіць ім у гняздо. Ва ўзросьце 4-х тыдняў яны пачынаюць шукаць харчы ўжо самі.

Пасьля адняцьця ад грудзей дзяцей сьпярга яны баяцца есьці з кармушак, але скоро прывыкаюць і адыходзяць ад маткі. Корм іх павінен быць влізіварны, каб яны расьлі магчыма хутчэй. Пасьля

Сьнедае

1) Полігам—многожон.

Пад агонь крытыкі мас

Пра тэмпы на пошце

Гэтымі днямі, калі мы ўжо ўступілі ў трэці год пяцігодкі і, калі першыя два месяцы гэтага году таксама ўжо мінаюць, адчыніліся дзверы і ў хату фыркнула газета.

Газету чалавек прывычаіўся чытаць. Нічога дзіўнага няма і ў тым, што гэту газету чалавек чакаў з нецярплівасьцю.

І вось, у лютым 1931 году, чалавек разварочвае і чытае газету, якую толькішто ўкінуў праз дзверы спрытны паштавік. На першай старонцы газеты вялікімі літарамі было напісана:

— „Рэвалюцыянеры Сако і Ванцэці на электрычным крэсьле.

Чалавек прачытаў і думае:

— Што-ж гэта такое? Здаецца чытаў я пра гэта ўжо даўно. Няўжо-ж Сако і Ванцэці наўсталі з мёртвых дзеля таго, каб іх паўторна садзілі на электрычнае крэсла? Я-ж вомню вельмі добра, што ў

нас па гэтай прычыне былі нават шматлюдныя дэманстрацыі...

Гм...

А прычым тут габінэт Штрэзэмана?.. Нічога не разумею.

Даіўны чалавек! Так ніколі, нічога і не зразумееш. Зразумець можна толькі тады, калі паглядзіш на дату газеты.

У сьнежні 1929 году рэдакцыя часопісі „Паляўнічы Беларусі“ паслала ў Гомельшчыну свайму падпісчыку Некрашэвічу адзін экзэмпляр часопісі.

Дзе ён гэты экзэмпляр быў, што ён бачыў—нам не вядома. Мы ведаем толькі тое, што гэтым днямі, роўна праз год, экзэмпляр часопісі пошта вярнула ў рэдакцыю.

Мы здзівіліся акуратнасьці паштавікоў. І сапраўды, другі паштавік паглядзеў-бы, што часопіс в 1929 году і кінуў-бы яе дзе небудзь у „мужчынскі ці дамскі па-

таго, як у норкі аднялі дзяцей, яе таксама патрэба карміць шмат, каб яна магла паправіцца і дайсьці да нармальнага стану.

Маленькіх норак звычайна адймаюць ад грудзей да дасягненню імі 10-ці тыдняў, прычым матку зымаюць з клеткі, а дзяцей пакідаюць там адных у выпадку большага памёту, калі ў ім адны дзеці разьвіваюцца раней за другіх, трэба аддзяляць больш буйным, ва ўзросьце 7-мі або 8-мі тыдняў.

Дагляд за норкамі

Норкі аднаго памёту жывуць у клетцы разам з імі і могуць заставацца ў адной клетцы да восені або да ранняй зimy. Пасьля ня трэба дапускаць, каб яны бегалі разам і кожны зьвірок павінен быць зьмешчан у асобныя клеткі. Клеткі трэба разьмясьціць так, каб клетка з самцом знаходзілася пасярод двух клетак з самкамі. Зьмешчаныя ў гэтыя клеткі саміцы павінны быць тыя, якія прызначаюцца для спарваньня з гэтым самцом.

Будкі-хаткі і гнездавыя скрынкі ў іх неабходна заўсёды ўтрымліваць найлепш у чыстаце, у іх павінна ўчыняцца добрая чыстка, прыблізна ў сярэдзіне красавіка перад нараджэньнем дзяцей. У гнездавыя скрынкі кладзецца шмат сухіх лістоў або саломы. Звычайна норка есьць вельмі мала за дзень або два да радзеньня дзяцей і пасьля яго. Дзеці паведамляюць аб сваім зьяўленьні на дзвек піскам, які напамінае піск маленькіх кацінят і гэты піск цягнуцца пакуль яны не падраснуць. Ня раюць чапаць гнездавую скрынку на працягу двух або трох тыдняў пасьля іх нарадженьня.

Калі-ж зьяўляецца неабходнасьць абглядзець памёт раней 4-х тыдняў, то трэба матку ўзяць з гнездавой скрынкі, уперад, чым скрынка будзе адчынена. Нямецкія зьверьводы радць абглядаць памёт у чыста вымытых рукавіцах, каб у гнязьдзе не сталася ні малейшага паху ад рук, інакш норкаматка можа зьесьці сваіх дзяцей. Матка пачынае насіць дзецяў харчы, калі ім міне каля 3-х тыдняў, але гэтак нашыя карма варажае гняздо і можа быць прычынай анцэсанітарных умоў у гнязьдзе. Чыстая гнездавая скрынка з дастатковай падсылкай павінна замяніць брудную.

Пераклад з нямецкага В. Я. Г-ВА.

Задзікавіліся (нямецкі гадавальнік зьсерабрыста-чорных лісьці).

кой". Сорамна-ж у 1931 годзе паштавіку насіцца з часопісьсю за 1929 год! А нашы паштавікі не такія: сёлета яны носяць газэты і часопісі за 1929 год, а сёлетняя, мабыць, будуць насіць у канцы пяці-годкі.

Другі выпадак зноў такі:

Пачку часопісяў мы заадрасавалі нашым падпісчыкам-паляўнічым з Магілёўшчыны і адаслалі на пошту.

Назаўтра, згінаючыся над цяжкасьцю, паштавік прыпёр гэту самую пачку ў рэдакцыю і, кінуўшы яе на стол, вышаў.

На пачцы лякошчна было напісана:

„Возврат за ненахождеием адресата“.

Дзіўныя тэмплы! Ня інакш, як на самалёце зьездзілі ў Магілёўшчыну, абшукалі там усе куткі і закуткі і, не знайшоўшы, як яны кужуць, адрэата, „водворили по месту жительства“.

А колькі бывае іншых выпадкаў?

Як паведамляла „Правда“, адзін начальнік паслаў нізоўцы тэлеграму аб узмацненні загатоўак, паставіў на тэлеграме нумар 13.523 і падпісаўся—Вараб’ёў. Мясцовае начальства ў нізоўцы зразумела, што трэба загатоўіць 13.523 вараб’ёў і пачало з ліхтарамі, ноччу, дупшыць па падстрэшну вараб’ёў.

Ну, а каб подпіс быў не Вараб’ёў, а напрыкла, Клопаў, што было-б тады?

Конкурс трэба правесьці

У свой час праўленьне „Белкохотсоюза“ абвясціла конкурс на зьнішчэньне драпежнікаў. Аб гэтым пісалася шмат артыкулаў і калі некаторыя раёны ўзяліся за работу па барацьбе з драпежнікамі, некаторыя паляўнічыя падалі заявы аб удзеле ў конкурсе.

Але праўленьне дагэтуль марудзіць гэту важную справу сацсаборніцтва: яно адказвае, што вельмі мала паступіла матар’ялу.

Цяпер, калі ў паляўнічай сыстэме праводзіцца сацсаборніцтва ва ўсіх галінах працы—асабліва вясной па зьнішчэньню драпежнікаў—ЦП „Белкохотсоюза“ павінна стаяць на чале гэтага сацсаборніцтва і ня толькі правесьці абвешчаны конкурс, але абвясціць новы, узяць новую хвалю сацсаборніцтва, зацікавіць паляўнічых ня толькі шляхам выдачы прэмій, але і папулярызаваньнем праз часопісь задач па будаўніцтву гаспадаркі. Свой.

Бедныя вараб’і, ахвяры выпадковасьці! Ну, з вараб’ямі ды з кляпамі можна рабіць і такія эксперымэнты, гэта яшчэ не бяда. Налавілі, а пасья выпускалі... Што тут дрэннага.

А вось, людзі, людзі... Ці можна сёлета прыносіць людзям газэты з леташняга году?

Другі яры энтузіяст, атрымаўшы газэту і прачытаўшы, што Юдэміч пад Ленінградом згарачкі можа атрымаць апоплексычны ўдар, а пошта тады адказвай, чаму ў 1931 годзе падпісчыку прынеслі газэту з 1919 году.

Не, таварышы паштавікі! Ударныя тэмплы і праца ў іншых галінах народнае гаспадаркі зусім не такія. Там неяк выконваюць свае прамфінпланы, ды яшчэ не здавальняюцца імі—восоўваюць сустрэчныя.

А вось выкананьне вашага прамфінплану, дык праходзіць неяк зусім не па людзку.

Мы прабавалі адшукаць на пошце канкрэтных носьбітаў гэтай шкоды, але дарэмна. На запытаньне—чаму гэта ў вас так?—адказвалі:—а хто яго ведае...

А людзі, якія павінны ведаць „чаму гэта на пошце так“—гэтыя людзі ёсьць, але працы іх, пакуль што ня відаць.

У. С.

Ня было боепрыладаў.

Уваравіцкі калектыў паляўнічых па загатоўках пушніны, здаецца, будзе на самым апошнім месцы. І ва ўсім гэтым вінавата праўленьне т-ва. Перш на-перш у сэзон ня было боепрыладаў, па-другое—ня была разгорнута работа па ўдзелу паляўнічых у сацсаборніцтве па здачы пушніны, ня было ўдарніцтва. Сельячэйкамі зусім ніхто ня кіраваў.

Карлоўскі.

Каросьлівая лісіца

Паляўнічы Кончыц М. І. Брагінскага калектыву забіў лісіцу. Калі ён стаў здымаць скурку, то заўважыў, што вельмі дрэнны мех, але ён ня ведаў, ад чаго такая дрэнная лісіца.

А праз некалькі дзён у яго на руках зьявілася кароста. Тады было ўстаноўлена, што каростай Кончыц заразіўся пры здыманьні скуркі з лісіцы.

Сідарэнка.

Літаратура

В я с н а

Старая цяцёрка высунула шэрую, з чырвонымі бровамі, галоўку з-пад сьнегу і агледзелася па бакох. Першыя праменьні ўзыходзячага сонца заігралі на яе бровах. Цяцёрка выпархнула з сваёй ямки і села на бліжэйшую бярозу, почкамі якой яна кармілася.

Узьлесьсе, дзе начавала ў сьнезе цяцёрка, было заліта сонцам, а з бярозы ёй адкрылася прыгожая панарама на некалькі сот мэтраў. Цяцёрка пачула такаваньне цяцяркуоў, але, як яна ні старалася, не магла ўбачыць іх.

Урэшце, калі строфа песьні цяцяркуоў, на мгненьне абарвалася, яна ўбачыла аднаго з іх падскакваючым уверх там, дзе на паліне былі відаць з-пад сьнегу на праталінах абгарэлыя пні сьсечаных дрэў.

Цяцёрка з квотаньнем зьялася з бярозы і ўляцела на палінку. Там яна села каля цяцяркуоў. Калі цяцяркуі спынілі дуэль і зьвярнуліся да больш мірнага сродку аўладаньня самкай—песьням, цяцёрка зашквала.

Цяцяркуі разыходзіліся на некаторую адлегласьць і, растапырыўшы чорныя, з чужь сіняватым адлівам, пер'я, чуфыкаючы і топчучы нагамі зямлю, зноў кінуліся ў ваяўнічай постаці адзін да аднаго. Але чамусьці зноў разыходзіліся і пачыналі спачатку тую-ж самую цэрамонію.

Так цягнулася некалькі часу.

Цяцёрка, важна, адчуваючы сваю прыгожасьць, сядзела ў верасе і навірала за байцамі. Калі-ж больш моцны і прыгожы цяцярку у экстазе кінуўся і крыху загнутым кончыкам сваёй дзьобы іавёс у шышку супраціўніка ўдар, потым, прыгнуўшы яго галаву да зямлі, усадзіў гэтую ж дзьобу яму ў вока, цяцёрка з шумам узьнялася з месца і пераляцела на другую, стаяўшую недалёка, сасонку. Пабіты цяцярку ваўчком закруціўся на адным месцы, бяспомачна хлопаючы крыламі, а пераможца, узьляцеўшы на сасонку, сеў каля цяцёркі.

Так яны ў пары сядзелі некалькі гадзін падряд, грэючыся пад праменьнямі вясяняга сонца. Навакोल была абсалютная цішыня. Потым цяцёрка зьялася з дрэва і пераляцела ў верас. Певень-цяцярку пасьледваў за ёй.

Яны разам праводзілі шмат часу: разам лёталі на поле і зьбіралі разбухлыя пад сьнегам зерні, якія засталіся з мінулага году; разам зьбіралі шышкі на бліжэйшым беразьняку; разам, гэта значыць паблізку адзін ад аднаго, садзіліся на начлег у сухіх леташніх лісьцях аleshніку або ў густым кусту вераса; разам грэліся і купаліся ў нагрэтым сонейкам шэрым пячаніку бліжэйшай баравіны Мархлеўскіх балот.

Дні каціліся. І чым больш праходзіла дзён, чым цяплей рабілася зямля і гусьцей пакрывалася травой, тым больш прастору напайнялася мэтамарфозай. Гэта адчулі нават птахі—цяцярку і цяцёрка.

І цяцёрка ўляцэла ў бярозавыя кусты на ўзлесьсе бору, дзе Мархлеўскія ба-лоты злучаюцца з ім. Цецярук не адста-ваў ад яе. З таго часу гэтыя дзеве птахі не пакідалі тых месц: яны ляцелі кар-міцца або, нават і для гэтай мэты, толькі недалёка адляталі ад узлесся, і днём прыносілі дробныя палачкі і сухую траву для ўсыцілі гнязда, а ўначы, калі зоры цяпліліся ў блакітным прасторы, адпачы-валі ў кустох, як і заўсёды.

Калі-ж цяцёрка паклала ў гняздо яйкі, цецярук ляцеў на корм ад гнязда, як мага далей, і ў дзюбцы і ў лапках прыносіў корм цяцёрцы. Самка сядзела на яйках, а самец бесьперапынку працаваў для буд-учай сям'і. Калі заход пакрываўся брон-завым загарам, а сонца хавалася за малі-навым гаем, тады цецярук садзіўся разам з цяцёркаю. І так улюбёная пара право-дзіла ноч.

Прайшло каля трох тыдняў, калі цяцёрка адчула жыццё пад сабою. Яна паднялася на лапкі і ўбачыла, як роговая, кароцень-кая, але вострая з канца дзюба цыпляня прабіла абалонку яйца і спрабавала пра-сунуць праз дзірачку сваю маленькую ў жоўтым пуху галоўку. Потым такія-ж галоўкі паказаліся і з другіх яек.

Цяцёрка прызнала сябе маткаю гэтых маленькіх істот і сваёй дзюбай аслабаніла іх ад абалонак яйца, а шалуху выкінула за гняздо.

Спачатку цецярук і цяцёрка збіралі і прыносілі ў гняздо для цыплянят вусьняў, мошак і казюрак, якіх яны збіралі ў траве. Потым, калі цыпляняты падраслі і акрэплі настолькі, што маглі бегаць у густой траве, яна іх паклікала з сабою. Цяцёрка то забягала ўперад, то заставалася ззаду, то хадзіла па баках і ўвесь час квохтала, даючы знаць гэтым сваім дзецям, каб яны не захапляліся паляваннем за маленькімі істоткамі і не адставалі. Цецярук знахо-дзіўся разам з імі.

Але потым цыпляняты падраслі. Іх афарбоўка змянілася з попельна-жоўтай на шэрую; зьявілася больш грубае пер'е, якое захоўвала іх далікатныя цэльцы ад нараненьняў і ўкусаў дробных істот; і цецярук пакінуў сямейства на апеку самкі, а сам удаліўся ў кусты на ліньку.

Аднойчы адзін цецеравёнак адстаў ад сям'і і зараз-жа галосна піскнуў. Матка

з крыкам наблізілася да яго, зрабіўшы знак астатнім хавання ў траве, і ўбачыла каля цяцеравенка вялізарнага гада.

Не шкадуючы сваіх сіл матка кінулася на ворага сваіго дзіцяці і пачала наносіць яму ўдары крыламі. Гад зьвіваўся, але не жадаў кінуць здабычу. Матка голасна крычала і наносіла ўдары яму ў галаву сваёю дзюбаю. Цецеравёнак вырваўся і, як ашалелы, кінуўся ўцякаць, растапы-рыўшы свае ледзь адраслыя крылі, але ляцець яшчэ ня мог.

Матка пасьледвала за цецеравёнкам.

Прайшло некалькі часу. Цецярукі гулялі па балоце і нават перасталі ўжо зва-рацца ў гняздо. Яны зрабіліся больш чар-наватымі, чым шэрымі. Пушок ужо сьшоў з іх цел. Калі над балотам садзіўся туман, а драч пачынаў свае песьні ў лугох, калі з кустоў цягнула вільгацьцю і цямнела, цецярукі садзіліся купаю дзе-небудзь у лазровым кусту, а матка накрывала іх сваім целам і пер'ем.

Быў досыць цёплы дзень. На луг зья-віліся людзі з косамі і зялёная, зрэзаная бліскучай сталью трава клалася роўнымі пакосамі. З людзьмі на балота зьявіліся і сабакі.

Мурза Фамы Пятрова—з закручаным у абаранак хвостом і аблезлымі бакамі,— такімі аблезлымі, што можна было падлі-чыць яго рэбры—Мурза разам з сваім гаспадаром зьявіўся на балота. Гаспадар ня верыў у паляўнічыя здольнасьці сваёго Мурзы, а калі і верыў, дик не зьвяртаў на гэта ўвагі. Ён яго і не карміў:—Воўка ногі кормяць,—пагаварваў ён.

Пятроў касіў, а Мурза ня зусім бяс-кляпатна бадзёўся між кустоў.

Аднойчы гэты Мурза напароўся на сьлед цяцярукоў. Ён падняў сваю аблезлую пысу ў верх, пакруціў ёю ў паветры а потым пачаў накручваць і хвостом. Хоць птах адшукаць у траве было і нялёгка, але ён усё-ж накіраваўся па сьледу, то губляючы яго, то зноў нападаючы. Нарэшце ён адчуў блізьсьць птах.

Цяцёрка таксама інстынктыўна адчула небясьпеку. Яна папярэдзіла аб небясьпецы ледзь чутным піскам сваіх дзяцей і, калі яны сабраліся ў купу, прыкрыла іх сваім целам.

Мурза ледзь-ледзь спыніўся, убачыўшы птах; потым пачаў красьціся. Калі сабака быў ужо блізка і небясьпека зрабілася няўхільнай, цяцёрка выпархнула з травы, а цяцярукі, па яе папярэджаваньню крыку, разьбегліся і захаваліся ў траве.

Але ня ўсё пазбавіліся ад небясьпекі. Адзін цяцярук, самы слабенькі, папаў пад лапы Мурзы. Праглынуўшы яго, Мурза аблігнуўся і пачаў шукаць другіх, але ўсе яго спробы былі дарэмны. За тое назаўтра Мурза ўжо не адстаў ад гаспадара і зьявіўся на луг першым. Яшчэ адзін цяцярук папаў у нутро аблезлага пса.

Мурза ўнадзіўся цяцяцця на балота і без гаспадара і рабіў гэта кожны дзень, як толькі быў галодны...

— Эй, хлопцы, давай мы сёння абыйдзем Мархлеўскія балоты!—гаварыў старшынця ячэйкі паляўнічых вёскі Мархліна людзей Герасімаў.

— І факт, што якога-небудзь драпежніка зьнішчым!—пацьвердзіў нехта.

— Гэта карысная справа,—заклучылі іншыя.

Брыгада паляўнічых, але без сабак; з стрэльбамі, але з пасьведчаньнем Мархлеўскай ячэйкі, мясілі Мархлеўскія балоты. Дзень быў сьвяточны і птакі вольна,

не баючыся, пералётвалі з месца на месца.

Раптам цяцёрка-старка з квохтаньнем і шумам крыльлеў пранеслася каля паляўнічых.

— Я думаю, што гэта нешта значыць?—заўважыў старэйшы па брыгадзе.

— Нехта спароў яе з вывадка,—сказаў другі брыгадзір.

— Давай пойдзем туды, дзе яна ўзляцела!—параіў трэці.

Яны ішлі паміж лазовых кустоў. Раптам старэйшы нават ускрыкнуў ад нечаканасьці. Ён амаль наступіў на аблезлага пса Мурзу, які, ня скончыўшы цяцярука і, ведаючы тое, што яго пакараюць ляжаў, у траве на баку і аблізваўся.

— Хадзеце сюды!—паклікаў старэйшы.

Яны абступілі Мурзу. Той ляжаў на баку, крыху падняўшы галаву і заднюю нагу ў такой позе, каб удары менш за ўсё пападалі па рэбрах ці хрыбту.

— Ты толькі, аблезлы пёс Мурза, не падумай, што мы цябе будзем біць палкай! Не! Мы гэтай справай займацца ня будзем,—сказаў старэйшы брыгадзір.

— Думаю, што і ён гэтай справай займацца ня будзе!—пацьвердзіў другі, узводзячы куркі сваёй ламанкі.

— Адыйдзеце, я яго начыню сьвінцом!—папрасіў трэці.

Сабака нават ня піснуў, калі паветра над балотам было ўзрушана трыма стрэламі, а цяцярукі з таго часу вольна пражывалі на балоце.

Так, між іншым, паляўнічыя, якія палявалі на гэтых мясцох за цяцярукамі, дзівіліся вялікай колькасьці птах. Нават Манька Парскунова, камсамолка дваццаці год, маладая паліўнічая, узяла на гэтых мясцох на мушку двух чырвонабровых.

Мік. Цэлеп.

Падрыхтавацца да стопроцантнага выкананьня
плянаў пушных вясеньніх нарыхтовак.

Самалёт „Паляўнічы Беларусі“ перадан

Эскадрылія адказвае імперыялістам

24 лютага для эскадрыліі імя Дзяржынскага—дзень вялікага свята. У гэты дзень, апрача 13-й гадавіны Чырвонай арміі, адбылася перадача самалёту „Паляўнічы Беларусі“ ў эскадрылію імя Дзяржынскага.

З 8 гадзін раніцы марознае паветра праразалася бесьперапынным гудам некалькіх дзесяткаў прапелераў. Вось і аэрадром. Стройнымі шэрагамі на белым сьнягу выстраены зьялёны „козачкі“. Калёны невялікія—па дзевяць „козачак“ у кожнай.

„Козачкі“—нішчыцелі наганяюць чалавеку сваім назойлівым і праразьлівым гудам цвёрдае перакананьне ў тым, што ўсе спробы драпежнікаў з лагера імперыялістых перашкодзіць нам мірнае будаўніцтва сацыялізму—будуць адлятаць назад, як гарох ад сьценкі.

Самыя фантастычныя сродкі глуму, якія толькі прыдуманы сусветным капіталізмам для задушэньня бацькаўшчыны рабочае клясы ўсяго сьвету—СССР—здаюцца мізэрнай драбніцай у параўнаньні з энтузіязмам, з тою неразруйнаю сувяззю, якою звязаны нашы савецкія аэронішчыцелі са сваім абслугоўваючым персаналам.

Камандзір эскадрыліі рапартае:

— Самалёт „Паляўнічы Беларусі“ ўключан у баявы склад эскадрыліі імя Дзяржынскага. Самалёт даручан лётчыку тав. Шуставу.

Эскадрылія выканалала на 100 проц. свой плян баявой падрыхтоўкі.

Сацпаборніцтвам ахоплена 97 процантаў баявога складу эскадрыліі.

Вось і лётчык Шустаў. Ён толькі што быў вясёлым удзельнікам таварыскіх жартаў. Ён—каханы таварыш мясцовае грамадзкасьці.

Ён—паляўнічы, пакуль у вопратцы і са стрэльбай паляўнічага.

Цяпер, у акампанімент сталёвым словам рапарту свайго камандзіра, лётчык Шустаў, адданы салдат абароны СССР, з каменным тварам, у замёршай постаці ўважліва слухае словы рапарту свайго камандзіра.

Шустаў спрытна ўскочыў у кабінку „Паляўнічага Беларусі“. У яго руках закруціліся розныя шрубкі, рычажкі, калёсікі, акуратна разьмеркаваныя ў кабінцы самалёту. Прапелер загудзеў, як шалёны, вырываючы і гонячы ўзад цэлыя віхры сьнегу. Самалёт рвануўся ўперад і аддзяліўся ад зямлі.

Розныя складаныя вар'ячы палёту няпрывычнаму воку здаюцца проста немагчымымі, фантастычнымі. Дашся дзіву, як лётчык можа ўтрымацца ў сваёй кабінцы, калі ён ляціць уніз галавою. Сэрца замірае, калі самалёт раптам зробіць „піке“ і, здаецца, да самай зямлі даляціць і ўшчэнт разаб'ецца. Але на тое ён і ўпраўляецца савецкім лётчыкам, каб лоўка, як ластаўка, перамяніць кірунак палёту з вэртыкальнага на роўналежны. „Паляўнічы Беларусі“ раптам робіць „правал і такім, чынам, зьніжаецца над расстаўленымі мішэнямі. Застрачыў кулямёт. Мішэні паваліліся.

Лётчык Шустаў добры паляўнічы. З-пад яго стрэльбы ўцякае ня больш 25% „зайцаў“. Лётчык Шустаў, атрымліваючы самалёт, пабудаваны на сродкі паляўнічых Савецкай Беларусі, запэўніў іх, што і тых, хто ўздумае парушыць мяжы СССР, уцячэ з-пад яго аэронішчыцеля „Паляўнічага Беларусі“ ня больш 25 проц.

У гэты ўрачысты дзень увесь экіпаж эскадрыліі імя Дзяржынскага запэўнівае савецкую грамадзкасьць у тым, што ў надыходзячай апошняй бойцы з імперыялі-

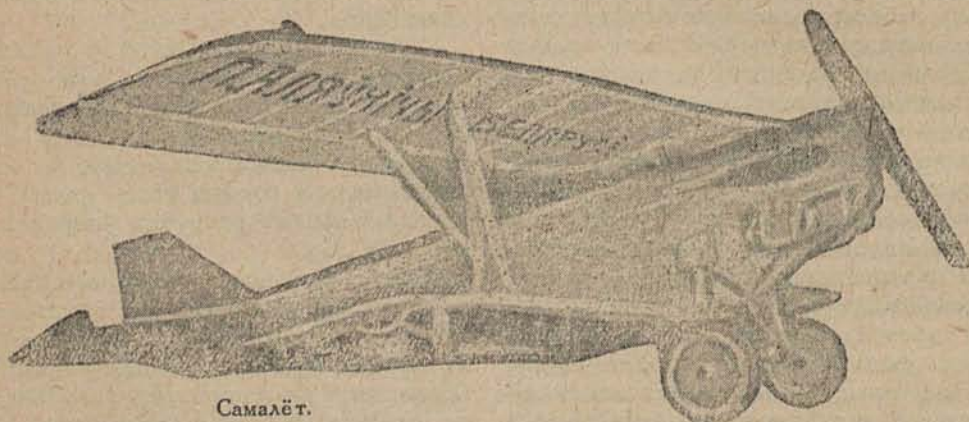
стычным драконам, яны будуць вернымі, адданымі і адважнымі барацьбітамі за сусьветны камунізм.

Паляўнічыя Савецкае Беларусі, перадаючы Чырвонай арміі баявы самалёт, адначасова перадалі лётчыку тав. Шуставу ганаровы паляўнічы білет і паляўнічую стрэльбу з набоямі і ўсімі іншымі прыладамі. Апроч таго, падарункі атрымалі: інжынер эскадрыліі тав. Генералаў, авіатэхнік Іваноў і матарыст Чайчанка па адной дробна-калібравай вінтоўцы, па 250 штук набояў да іх і па ганароваму паляўнічаму білету.

С. А—скі.

Лётчык Шустаў, якому даручан самалёт „Паляўнічы Беларусі“

Самалёт.

Пабудуем дыражабль „Клім Варашылаў“

На пабудову дырыжабляў уносяць:

Віньнік Н. К. 2 руб., Шатецько А. А. 1 руб., Мартыненка В. І. 1 р., Яфрэменка С. К. 1 р., Макараўка Ф. А. 1 р., Анопрэнка Т. З. 1 р., Вечара Р. А. 1 р., Саўчэзка Ф. Т. 1 р., Андрыеўскі Л. О. 1 р., Дзюбкін І. Г. 2 р., Каробкін Т. А. 1 р., Яфрыменка С. С., 1 р., Кулеш Е. П. 1 р., Агнявед П. М. 1., Мялешка І. В. 1 р., Краўчэнка А. А. 1 р., Сачэк М. А. 1 р., Грэсь Е. К. 1 р., Марчэнка Ф. Е. 1 р., Буднік І. К. 1 р., Дзянісенка К. А. 1 р., Вараненка М. Е. 1 р., Германенка А. Ф. 1 р., Каржанеўскі М. О. 1 р., Дзянісенка С. Е. 1., Бычкоўскі М. А. 1 р., Смальцер К. Р. 1 р., Кабанчук С. С. 1 р., Байдак М. М. 1 р., Дзягцярэнка С. Ф. 1 р., Марчэнка В. Ф. 1 р., Садчэнка І. Ф. 1 р., Кот І. М. 1 руб., Назарэнка Ф. М. 1 р., Власенка С. К. 1 р., Мачульскі Р. М. 1 руб., Венядзіктаў М. І. 3 руб., Бандарэнка М. А. 1., Карпетка Е. П. 1 р., Пікуль Д. А. 1 руб., Фрэскаў Ц. Г. 1 руб., Фрэскаў А. Я., 1 р., Ігнаценка І. Ц. 1 р., Каржанеўскі С. О. 1 руб., Леаненка Д. С. 1 руб., Ягзуновіч Ц. В. 1 р., Леаненка В. Р. 1 р., Кавалёў А. З. 3 руб., Рабенак М. М. 1 р., Скараход Ф. Ф. 1 р., Краўчэнка П. Ф. 1 р., Ціханенка К. С. 1 р., Любачка Ц. А. 1 р., Пінчук М. П. 1 р., Шупан С. К. 1 р., Казлоў А. М. 1 руб., Цярэшчанка А. Т. 1 р., Мятліцкі І. М. 1 р., Яфрыменка І. І. 1 р., Марчанка А. М. 1 руб., Жураўскі І. А. 1 руб.

Усяго на суму 67 руб.

ШТО ЧЫТАЦЬ.

Н. Зварыкін. Крот і яго здабываньне. Выданьне часопісу „Природа и Охота“ Л. 1930 г. 16°. Стар. 30 з 11 мал. у зьмесьце. Цана 35 кап. Тыраж 10.000.

Як вядома, у законе аб паліаваньні выданьня 1922 г. крот адсутнічае. Між тым цяпер вытворчасць крата прыняла даволі вялікія разьмеры, на скуркі крата ўстаноўлен стандарт, і наогул гэты зьяврок можа цяпер лічыцца ўваходзячым у лік вытворчых жывёл СССР. Адсюль выцякае неабходнасьць ва ўстанавленьні прававога становішча кротавага промысла як у адносінах асоб, яго здабываючых, так і ў адносінах устанавленьня тэрмінаў паліаваньня, аховы крота і г. д. З гэтага пункту гледжаньня зьяўленьне кніжкі Зварыкіна ўпаўне

сваячасова. У ёй даецца кароткі нарыс распаўсюджаньне крата па СССР, жыцьцёвы крата, насколькі гэта вядома ў сучасны момант, прычым галоўная ўвага зьвернута на паселішча крата, будулі яго нор і хадоў і г. д., і, нарэшце, апісваюцца спосабы здабываньня крата, здыманьне і праўку скурак. Асобная невялікая частка ўдзелена прававому становішчу кротавага промыслу, на што неабходна зьявруць увагу як здабываючым крата, так і прыёмшчыкам скурак яго і адміністрацыйным органам.

В. Е—ов.

А. Мякеляйнен. Апрацоўка і папраўка сетнай рыбаўнай снасьці. Пераклад з фінскага і пераапрацоўка Н. Раждзественскага. 3 8 мал. у зьмесьце. Выданьне „Всекохотсоюза“ М., 1930 г., стар. 24. Цана 15 кап.

У расійскай літаратуры амаль няма дапаможніка па тэхніцы лову рыбы. У шмат якіх навуковых дасьледваньнях пытаньні тэхнікі лову, вядома, закраняюцца, але гэта ці толькі апісаньні, часцей усяго павярхоўныя, ці грунтоўныя дасьледваньні, даступныя толькі спецыялістам і пры тым, апісаньні, якія датычаць толькі буйных прылад лову, як тралы, стаўны невад і інш. „Всекохотсоюзу“ прышла шчаслівая думка выдаць на расійскай мове падручнік Мякеляйнена адносна апрацоўкі і папраўкі сетнай снасьці. Кніжка гэта будзе бязумоўна карысная як калгасам, якія дапасоўваюць

у сваёй рабоце стаўныя сеткі і невады (напр., на Азоўскім, Чорным і Каспійскім морах), так і асобным рыбакам і тым, для каго рыбаводства зьяўляецца падсобным промыслам.

У кніжцы Мякеляйнена даволі падрабязна апісаны наступныя пытаньні: чыстка, прамяўка і кіпячэньне сеткі, прасушка снасьці, розныя спосабы апрацоўкі сетнай снасьці (дубленьне, прамасляваньне, афарбоўка, асмолка і інш.), хаваньне сетнай снасьці і, нарэшце, папраўка сеткаў.

Можна раіць гэту брашулку ўсім рыбакам і аматарам рыбавам.

В. Е.

Хроніка.

Праўленьні Вушацкага, Жлобінскага, Кармянскага, Мязанскага і Пleshчаніцкага раённых таварыстваў паліўнічых за недастаўленьне вестак аб загатоўцы пушніны, мабілізацыі сродкаў і ня зачы пушніны на мехавую базу Пушнасмыдыкату—прыцягнуты да адказнасьці, перадаўшы справу пракурору.

За слабую загатоўку пушніны і спазьненне з прадстаўленьнем вестак—авешчана вымова праўленьням Чырвонапольскага, Высачанскага, Нараўлянскага, Любаньскага, Старобінскага, Сіроцінскага, Самавалавіцкага, Буда-Кашалеўскага і Жыткавіцкага.

За нядачу вестак па мабілізацыі сродкаў праўленьням! Заслаўскага, Сьвіслацкага, Лёзьвянскага, Крупскага, Дрысенскага, Раёнскага і Лепельскага раённых таварыстваў вынесці вымову.

За зрыў збору мабілізацыі сродкаў, выявіўшыся ў адмове браць мэталы збор праўленьням Бягомльскага, Бешанковіцкага, Гарадоўскага, Журавіцкага, Асіпавіцкага і Пухавіцкага раённых таварыстваў авешчана суровая вымова з папярэджаньнем, што ў выпадку, калі вышэйпамяянныя праўленьні на хадзе сваёй працы ня выправяць сваю памылку, да іх будуць прыняты больш рашучыя меры, аж да роспуску праўленьня.

**ПРАПАЎ
САБАКА**

(СУЧКА), у лістападзе м-цы, пойнтэр, жоўтапегая. Ведаючых просьба паведаміць за ўзнагароду па адрасу: Менск, Унівэрсытэцкая, 8/18, кв. 3. БАШКЕВІЧУ. За ўтайку буду прасьледваць па закону.

Рэдакцыя: Міх. Шмідт, Р. Сільнікаў, П. Тамашэўскі.

Адказы рэдактар: Міх. Шмідт.

635

ЦАНА 30 кап.

А Л Я У Н І Ч Ы

Б е л а р у с і

